

Masteroppgave om brukermedvirkning i konfliktfylte barnevernssaker

Universitetet i Nord Norge
Lene Hanssen Gregersen
Hel 6300

INNHOLDSFORTEGNELSE	2
FORORD.....	4
SAMMENDRAG.....	5
1 INNLEDNING.....	6
2 BAKGRUNN	9
2.1 Undersøkelse i en barnevernssak.....	9
2.2 Fremgangen i en barnevernssak	9
2.3 Barn og fereldres brukermedvirkning i et juridisk perspektiv	10
2.4 Fra paternalisme til medvirkning	11
2.5 Politisk utvikling	12
2.6 Relevant forskning.....	13
3 TEORETISK GRUNNLAG FOR MIN ANALYSE.....	13
3.1 Begreper.....	13
3.1.1 Brukermedvirkning	13
3.1.2 Hvem er bruker.....	14
3.1.3 Brukermedvirkning og makt.....	15
3.1.4 Empowerment: Brukeren som myndiggjort person	16
3.1.5 Beslutninger.....	17
4 METODE OG OPPLEGG.....	18
4.1 Valg av metode	18
4.2 Det kvalitative forskningsintervju	18
4.3 Valg av informanter og behandling av data.....	19
4.4 Gjennomføring.....	19
4.5 Analyse.....	20
4.6 Troverdighet og bekreftbarhet.....	21
4.7 Forskningsetiske vurderinger	21
5 CASE.....	22
6 REFLEKSJON.....	23
6.1 Hvordan kan begrepene brukermedvirkning og konfliktfylte barnevernssaker nyanseres og presiseres	25
6.1.1 Hva er en konfliktfylt barnevernssak?	31
6.1.2. Min oppsummering. Hvordan kan begrepene brukermedvirkning og konfliktfylte barnevernssaker nyanseres og presiseres?	33

6.2.	Hvordan kan brukermedvirkning sikres, og er det like realistisk i konfliktfylte barnevernssaker som i andre deler av hjelpeapparatet?	35
6.2.1	Er brukermedvirkning like realistisk i barnevernet som i andre deler av hjelpeapparatet?	37
6.2.2	Vil brukerorganisasjoner kunne benyttes som høringsinstans i konfliktfylte barnevernssaker? ..	37
6.2.3	Vil felles opplæring mellom brukere og ansatte i barnevernet kunne være nyttig?	38
6.2.4	Har du forslag til hvordan man kan sikre praktisk brukermedvirkning i den kommunale delen av barnevernstjenesten?	39
6.2.5	Hva er ditt syn på brukermedvirkning i konfliktfylte barnevernssaker?	40
6.2.6	Min oppsummering: Hvordan kan brukermedvirkning sikres, og er det like realistisk i konfliktfylte barnevernssaker som i andre deler av hjelpeapparatet?	41
7	AVSLUTTNING	44
8	LITTERATURLISTE	46
9	VEDLEGG	47&48

Forord

Jeg har i snart 4 år vært deltids student ved Universitetet i Tromsø. Studiet har vært en erfaringsbasert master i barn og unges psykiske helse. Ved siden av studiene har jeg jobbet som fagansvarlig for psykiatritjenesten i Porsanger Kommune.

En takk rettes til de personene i kommunen som har vært viktige støttespillere for at jeg skulle få til dette, og til studenter og ansatte ved universitetet som har vært viktige inspirasjonskilder gjennom disse årene.

Leder for Forebyggende Enhet, Vera Meyer, har fleksibelt lagt til rette for mulighet for meg å ta ut permisjon i perioder det har vært nødvendig. Jeg hadde ikke kommet i havn med oppgaven denne høsten uten hennes fleksibilitet og støtte.

Jeg vil takke mine informanter for måten de møtte meg på i sine travle hverdager.

En takk til min veileder Anne Ekeland for konstruktive innspill, raske tilbakemeldinger og ikke minst oppmuntrende tilbakemeldinger.

Takk til mamma som har lært meg å aldri gi opp, det har kommet godt med i denne prosessen. Jeg vil spesielt takke Maiken, Vilde, Elias, Isak og Jakob. Min fantastiske ungeflokk. Takk til Anka og Fredrik, jeg hadde ikke kommet i havn uten dere.

Lakselv, november 2009

Lene Hanssen Gregersen

Sammendrag

Tema for min masteroppgave er:

”Å forstå brukermedvirkning i konfliktfylte barnevernssaker – perspektiver fra barnevern, brukerorganisasjoner og barneombud.”

Mitt ønske er å studere hva ulike parter legger i begrep som brukermedvirkning, og at en sak er konfliktfylt. Jeg vil også belyse når brukermedvirkning oppfattes som viktig og realistisk av partene, og hvordan de mener brukermedvirkning kan sikres. Mitt datamateriale er 6 kvalitative intervju med 2 representanter fra brukerorganisasjoner, 3 ansatte i barneverntjenesten og 1 representant fra barneombudet. En viktig målsetting med det kvalitative intervjuet er å gå i dybden på det temaet man ønsker å studere. En tradisjon innen den kvalitative forskningen er hermeneutikken og fenomenologien. ”Fenomenologi og hermeneutikk er vevd sammen på en måte som gjør at det ikke er mulig å skille dem” (Hårtvedt og Jensen 2004:60). Jeg bruker disse begrepene både sammen og hver for seg, og utdyper dem ikke enkeltvis.

Siden 1700 tallet har fenomenologi vært et begrep innen filosofien. Den moderne fenomenologien ble aktualisert i begynnelsen av 1900 tallet av den tyske filosofen Edmund Husserl (1859-1938). Fenomenologien er utviklet med bakgrunn i misnøye med den positivistiske filosofiens mekaniske perspektiv, som både Husserl og Gadamer har påpekt. Fenomenologien tar sitt utgangspunkt i den verden som personen daglig lever i, erfarer, snakker om og tar for gitt.

Den vitenskapsteoretiske kunnskap om hermeneutikk og fenomenologi har vært viktig for utvikling innen helse og sosialfagene for hvordan enkeltindividet opplever sitt liv, og hvilket syn de har på ulike tilbud fra hjelpeapparatet. En av konsekvensene for at det stadig åpnes for mer brukermedvirkning innen disse fagfeltene, er etter min vurdering at kunnskap om fenomenologi og hermeneutikk er implementert innen fagområdene. Opprinnelig ble hermeneutikken knyttet til tolkning av bibeltekster. Innen helse og sosialfagene er tolkning av tekst viktig. Viktig fordi man forholder seg til mye tekst. Det kan være pasienthenvisninger, epikriser, rapporter, lovttekster og ulike rundskriv..

Det eksisterer også mange ulike begrep innen fagområdene. Begrep som benyttes både av de som er brukere av tjenesten og ansatte i tjenesten. I forbindelse med min studie kommer det frem at det er uklarheter rundt de ulike begrepene hos de forskjellige informantene. Jeg har med bakgrunn i fenomenologi og hermeneutikk reflektert over denne uklarheten i forbindelse med begrepene som er viktig for mitt tema. Refleksjonen er gjort med bakgrunn i intervju, case, aktuell litteratur og hermeneutikk og fenomenologi.

1. Innledning

Hva vet vi om brukermedvirkning i barnevernet? Sissel Seim og Tor Slettbø kom i 2007 ut med boka: ”*Brukermedvirkning i barnevernet*”. ”Vår interesse for brukermedvirkning i barnevernet har bakgrunn i undring over at barn og foreldre hittil har hatt så liten medvirkning i kontakten med barnevernet. Dette er godt dokumentert i forskning, både i Norge og andre land (se blant annet Oppedal, 1997, Andersson 2000, Sandbæk 2000, Egelund og Hestebæk 2003). Manglende medvirkning for brukere står i kontrast til en mangeårig faglig og politisk diskurs der borgernes demokratiske rettigheter i forhold til offentlige tjenester har stått i fokus.

”Reidar Hjermandt lytter til barn hele tiden. Han påpeker at 20 år etter at barnevernkonvensjonen ble vedtatt i FN, bryter Norge reglene på flere viktige punkter. Blant annet når det gjelder barnevernstilbudet, psykisk helse og barn i fengsel”, sto det i Aftenposten 15. oktober 2009 i forbindelse med at FNs barneretts komité var i Norge for første gang. FNs barnekonvensjon har siden 1989 vektlagt barn og unges rett til innflytelse. Konvensjonen gjelder for alle land som har godkjent den.

Tema:

Brukermedvirkning i barnevernet – en refleksjon med perspektiver fra barnevern, brukerorganisasjoner og barneombud

Jeg har gjennom mine 20 år i klinisk praksis som sykepleier sett hvordan synet på brukermedvirkning har endret seg. Jeg har jobbet i det kommunale hjelpeapparatet både innen somatisk, og psykisk helsevern. Jeg er nå leder for den kommunale psykiatritjenesten som er integrert i Forebyggende Enhet. Forebyggende Enhet er en enhet der vi har slått sammen barneverntjeneste og psykiatritjenesten. I løpet av det nærmeste året skal helsestasjon, jordmortjeneste og PP- tjeneste samlokaliseres med oss. Vi vil da bli etablert som Familiens hus.

Min opplevelse av praksis er at vi innen psykisk helsevern og barnevern har ulik erfaring, og ulikt syn på temaet brukermedvirkning. De ansatte i barnevernet har ofte saker der det er store konflikter mellom dem og deres brukere. De opplever også tilfeller der de blir hengt ut og hetset av brukere. Jeg har gjennom mange ansvarsgruppemøter i barnevern og psykisk helsevern, aldri opplevd barn som deltagere på møtene. Selv om møtet har dreid seg om barnet. Jeg har kun unntaksvis opplevd at ungdom har vært deltagende på møter som angår dem selv.

Det kan også virke som voksenpsykiatrien i noen tilfeller glemmer at deres brukere kan være foreldre. Foreldre som kan trenge hjelp fra barnevernet. Foreldre som opplever at de kommer i kontakt med barnevernet uten at de ønsker dette selv. Voksenpsykiatrien har sin bruker som de forholder seg til i den enkelte sak. Det er sannsynligvis situasjoner der man velger å ikke kontakte barnevernet fra voksenpsykiatrien med argumentasjon i at det kan skade relasjonen man har til brukeren. Mange av de jeg har møtt som brukere i voksenpsykiatrien, er også brukere av barneverntjenesten. Det kan virke som det er et spenningsfelt i området psykisk helsevern og barnevern. Et spenningsfelt det ville vært interessant å undersøke nærmere. Jeg vil allikevel i min oppgave, ikke ha fokus på dette.

Dette er en erfaringsbasert master i barn og unges psykiske helse. Det som skjer i konfliktfylte barnevernssaker har gjennom tverrfaglig samarbeid med barnevernet, og deltidsstudier ved universitet vekket min interesse for syn på brukervedvirkning. Det virket som konflikten mellom partene i enkelte saker alltid har vært, og fremdeles er stor. Randi Haugland reflekterer også mye rundt dette i sin bok "Med makt til å krenke, makt og avmakt i en vanskelig barnevernssak". Denne boka ble for meg en vekker i forhold til denne typen problematikk, og som har bidratt til at jeg ønsker å finne ut mer om synet på brukervedvirkning i barnevernet.

Med utgangspunkt i 2 representanter fra 2 ulike brukerorganisasjoner, 2 representanter fra barneverntjenesten, 1 representant fra det statlige barnevernet (Bufetat) og 1 representant fra Barneombudet har jeg brukt kvalitative intervju for å se på hvilket syn de har på temaet. Intervjuene ble tatt opp på bånd og transkribert. Jeg har med utgangspunkt i fenomenologien og hermeneutikken analysert mitt materielle sammen med en case og relevant teori.

Årsaken til at jeg valgte å studere temaet var for å få en nærmere forståelse av hva de ulike parter legger i begrepene. Dette fordi forståelsen av begrepene vil påvirke praksis. Det var ikke viktig å vite hvem som sa hva i forhold til studien. Jeg har derfor anonymisert alle informantene i analysen. Tverrfaglig samarbeid og samarbeid med brukerorganisasjoner er noe som er svært aktuelt i offentlig sektor. Jeg ønsket derfor å finne ut om brukervedvirkning er noe som er reelt, eller om det bare er noe som eksisterer på papiret? Forstår partene det samme i forhold til begrepene, og er det en felles oppfatning i syn på brukervedvirkning i konfliktfylte barnevernssaker. Med bakgrunn i dette har jeg valgt følgende problemstilling:

Å forstå brukervedvirkning i konfliktfylte barnevernssaker - perspektiver fra barnevern, brukerorganisasjoner og barneombud

- **Hvordan kan begrepene nyanseres og presiseres?**
- **Når oppfattes brukervedvirkning som riktig, og hvordan kan brukervedvirkning sikres i konfliktfylte barnevernssaker?**

Underpunktene er en operasjonalisering av problemstillingen. Underpunktene angir også måten oppgaven er bygd opp på.

Det er liten erfaring med brukervedvirkning fra det som betegnes som grasrotorganisasjoner i barnevernet. Det begynner allikevel å bli et krav fra brukeren. Jeg har en sterk tro på at skal vi lykkes i å være gode hjelpere må vi våge å hente noe av vår kunnskap hos brukerne. Dersom vi skal oppleve at de vil dele dette med oss må vi ha et samarbeid preget av gjensidig respekt for hverandre. Vi må være villig til å lytte til hva som er deres opplevelse. Det er ikke forsket mye på temaet så det er mye upløyd mark innen dette området.

Habermas jobbet hele livet mot aldri mer Auschwitz, med fornuftens hjelp."Som det viktigste instrument til å utvikle det gode samfunn satser Habermas på fornuften"(Aadland 2004:118). Han bruker begrepene livsverden og systemverden som har utgangspunkt i Hussler og fenomenologien. "Livsverden viser til de arenaer der mennesker lever sitt hverdagsliv, og der hverdagens språk har sin legitime og nødvendige plass. Systemverden betegner samfunnet utover hverdagslivet der språk, tenkning og handling følger en annen logikk. Her er handlinger valg mellom strategier og anvendelse av disse"(Oltedal 2005:158).

Barnevernets ulike metoder har til felles å styrke familiefungeringen og hindre at barn må plasseres ut av hjemmet. Familiene skal få styrket sin makt og redusert sin avmakt gjennom

hjelp fra barneverntjenesten. Empowerment er et begrep som benyttes i forhold til denne tenkningen. ”Empowerment dreier seg om å utjevne makt” (Oltedal 2005: 160).

”Men maktapparatet i samfunnet, selve systemet, griper stadig inn i det enkeltes menneskets livsverden”(Aadland 2004:224). Brukerorganisasjonen www.Barnasrett.no har mange kontroversielle måter de agerer på. Dette har neppe bidratt til å lette samarbeidet mellom brukerorganisasjoner og barnevernet. De har allikevel hentet sin kunnskap fra sin livsverden. Et eksempel på at dette har komplisert samarbeidet er navnelistene de har offentliggjort på sine nettsider om ansatte de mener ikke gjør jobben tilfredsstillende.

”Brukermedvirkning med systemets blick er imidlertid ikke nødvendigvis sammenfallende med brukermedvirkning fra en livsverden kontekst”(Oltedal 2005:161). Barnevernet forvalter livsverden temaer som omsorg, nærhet, sinne og sorg, samtidig som de representerer et system. Deres livsverden kunnskap vil alltid inkluderes i den forskningsbaserte viten som de har.

Jeg synes dette var et fenomen som det var viktig å finne mer ut om. Fordi det er sentralt som tema. Det handler om at brukere av en tjeneste skal sikres mer innflytelse på tjenesten de bruker. Det handler igjen om å sikre faglig kvalitet på tjenesten. En systematisk tilnærming til ulike oppfatninger av brukermedvirkning kan bidra til klarhet i dette komplekset. Kunnskapen kan komme til nytte både for videre forskning og i forbedring av praksis.

”Hvert menneske må settes i sentrum - og tilbudet organiseres med utgangspunkt i hva som er best for dem som skal nyttiggjøre seg det”, står det i Stortingsmelding nr.15 (1994-95) Velferd mot 2030. Dette sier meg at det også har en samfunnsmessig betydning å belyse dette. Det er viktig for samfunnet å vite hvilket syn man har på brukermedvirkning når dette skal ivaretas. Jeg har både en faglig og en samfunnsmessig begrunnelse for mitt tema og mine valgte problemstillinger.

Som metode har jeg brukt kvalitativt intervju med 2 representanter fra brukerorganisasjoner, 3 ansatte i barnevern og 1 representant fra Barneombudet. Jeg har samme intervju guide til alle intervjuene. Fordi det var viktig at svarene kunne sammenlignes måtte intervjuene være relativt strukturert. Jeg valgte ut brukerorganisasjoner som har fokus på barneverntjenesten, men som har ulike måter å agere på i forhold til dette. Min bakgrunn for å velge disse er nettopp dette. Jeg ønsket å få en utvidet forståelse for om de også har ulikt syn på brukermedvirkning. Jeg har valgt en representant fra hver organisasjon. Dette fordi jeg tror synet på brukermedvirkning er så sentralt forankret i begge organisasjonene at jeg vil få representative svar. Jeg har også valgt tre representanter fra barneverntjenesten. Jeg vil sikre at både den kommunale og den statlige barneverntjenesten blir representert Dette handler om at jeg ønsker og være grundig i både innsamling og bearbeiding av data.

Min sykepleier bakgrunn, og mitt valg av tema, gjorde det naturlig for meg å ta utgangspunkt i fenomenologien og i hermeneutikken.”Fenomenologien tar utgangspunkt i den subjektive opplevelse og søker å oppnå den dypere meningen i enkelt personers erfaring” (Thagaard 2006:37). Jeg forsøker å finne en mening og en forståelse i hvordan den enkelte ser på brukermedvirkning. Hvilket syn har den enkelte informant på dette. Jeg ønsker ved å være fenomenologisk orientert å sette ord på informantenes syn ved å sette meg inn i deres situasjon. Ved å bruke 6 informanter har jeg fått 6 personer som deler sitt syn på bruker medvirkning med meg, med utgangspunkt i deres virkelighet. De svar jeg har fått er ikke den egentlige sannhet. Det er allikevel en del av virkeligheten. Ved å analysere intervjuene sammen med case og relevant teori, er mitt mål å få en større kjennskap til mitt tema.

Det er flere aktører som ville kunne gi viktige bidrag til mitt tema. Jeg vil da spesielt trekke frem barn og unge som er eller har vært under barnevernet, foreldre som har vært i kontakt med barnevernet, representanter i fylkesnemnd og politikere. Jeg har skrevet at jeg opplever et spenningsfelt mellom psykisk helsevern og barnevern. Det ville derfor vært spennende å bruke informanter fra psykisk helsevern for å kunne belyse dette nærmere. Det at min studie har blitt gjennomført samtidig som jeg har vært i jobb, har bidratt til at jeg ikke har kunnet trekke inn flere informanter enn det jeg har gjort. Dette er en erfaringsbasert master oppgave. Jeg ønsker derfor å vektlegge erfaringene fra informantene, og erfaringen fra case i større grad enn jeg ville gjort om oppgaven skulle vært en teoretisk analyse.

2. Bakgrunn

I dette kapitlet vil jeg kort beskrive bakgrunn for mitt prosjekt. Jeg vil også si noe om undersøkelsesfasen og det praktiske arbeidet i en barnevernssak. Dette fordi det er i det øyeblikket en sak blir en sak brukermedvirkning blir aktuelt for enkeltindividet. Det juridiske perspektivet vil også bli belyst i kapitlet Videre vil jeg komme inn på historisk og politisk utvikling. Jeg avslutter kapitlet med relevant forskning på området om brukermedvirkning i barnevernet.

2.1 Undersøkelsesfasen i en barnevernssak

Barneverntjenesteloven § 4.1 gir barneverntjenesten rett og plikt til å foreta en undersøkelse. ”Dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter dette kapitlet skal barneverntjenesten snarest undersøke forholdet, jamfør frister inntatt i § 6-9”(Lov om barnevern). Denne paragrafen legger videre premisser for foreldre ved at foreldre ikke kan nekte besøk i hjemmet som en del av undersøkelsen. Barneverntjenesten kan også kreve samtale med barnet i enerom. Dersom det er mistanke om seksuelle overgrep kan barneverntjenesten gi pålegg om undersøkelse av barn på sykehus. I § 6-9 står det; ” En undersøkelse etter § 4-3 skal gjennomføres snarest og senest innen tre måneder. I særlige tilfeller kan fristen være seks måneder”. Loven konkretiserer dette når det gjelder undersøkelsesarbeid til barneverntjenesten. Foreldre kan ikke velge bort en undersøkelse etter Lov om barneverntjeneste. Prinsippet om foreldrenes selvbestemmelsesrett er i denne situasjonen underordnet undersøkelsesprinsipp som skal ivareta barnets interesser. Barnevernsadministrasjonens leder kan også treffe et vedtak om akutt plassering. ”§4-6 Midlertidige vedtak i akutte situasjoner. Dersom et barn er uten omsorg fordi foreldrene er syke eller barnet er uten omsorg av andre grunner, skal barneverntjenesten sette i verk de hjelpe tiltak som umiddelbart er nødvendige. Slike tiltak kan ikke opprettholdes mot foreldrenes vilje. Er det fare for at et barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, kan barnevernsadministrasjonens leder eller påtalemyndigheten uten samtykke fra foreldre treffe midlertidige vedtak etter § 4-19”(Lov om barnevern).

2.2 Fremgangen i en barnevernssak

Det er kommunene som forvalter Lov om barneverntjenester og har ansvar for at ulike tiltak følger loven. Bufetat er det statlige forvaltningsnivået som bistår kommunen med å finne egnede hjelpe og omsorgstiltak utover det kommunen selv har å bidra med. Lov om barneverntjenester vektlegger forebygging av problemer. §3-1 sier at kommunen skal følge nøye med forhold som barn lever under, og kommunen har ansvar for å forebygge omsorgssvikt og

atferdsproblemer. Det heter videre at barnets problemer skal løses via hjelpe tiltak. Tiltakene skal i hovedsak baseres på samarbeid mellom barneverntjenesten og familien. Noen av tiltakene kan iverksettes ved pålegg fra barneverntjenesten. Dersom hjelpetiltakene ikke fører frem skal siste utvei være omsorgsovertakelse

Barneverntjenesten har ikke adgang til å fatte vedtak om tvangsbestemmelser i henhold til loven. Denne myndigheten er lagt til Fylkesnemnda for sosiale saker. Fylkesnemnda er et uavhengig, rettslig organ. Det er fylkesnemnda som behandler en sak om omsorgsovertakelse i første instans. Deres myndighetsområde er nærmere regulert i lov om barnevern tjenester § 7-2. ”Et forvaltningsvedtak fra fylkesnemnda kan ankes inn for de ordinære domstolene. Dette følger lov om sosiale tjenester § 9-10. Det innebærer i praksis at barnevernssaker rettslig kan komme til å bli behandlet i fire instanser: Fylkesnemnda, tingsretten, lagmannsretten og høyesterett”(Figenschou , Ringberg og Ekanger 2005:148).

2.3 Barn og foreldres brukermedvirkning i et juridisk perspektiv

Mons Oppedal skriver i Seim og Slettebø at rettsreglene er ment å stå over alle normative føringer i barnevernet (2007:46). Det betyr at staten ved hjelp av lovgiving regulerer hvilke rettigheter og plikter borgere og myndigheter har overfor hverandre, og at ansatte i barnevernet skal arbeide i samsvar med gjeldende rett. Da blir det svært viktig å se på lovmessige føringer for brukermedvirkning i barnevernet.

Lov om Barneverntjenester § 6-3 gir barnet rettigheter i saksbehandlingsprosess: ”Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører han eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Et barn kan opptre som part i en sak og gjøre partsrettigheter gjeldende dersom det har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder. I sak som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker, skal barnet alltid regnes som part”

FNs barnekonvensjon artikkel 12(NOU 2000:12,s71) stiller også krav om at barn skal få si sin mening:”1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunktene i alle forhold som vedrører barnet, og gi barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. 2. For disse formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller ved en representant eller et egnet myndighetsorgan og på en måte som samsvarer med vedkommende lands saksbehandlingsregler”.

Når det gjelder foreldrenes legale rettigheter til brukermedvirkning så er ikke prinsippet om foreldrenes medvirkning nedfelt i selve lovteksten. I forarbeidet til lov om barneverntjenester skrev departementet at barneverntjenesten skal så langt det er mulig utvikle tiltak i samråd med parten, men at foreldrenes rett til medvirkning ikke er nødvendig å nedfelle i en egen bestemmelse i loven, da forvaltningslovens bestemmelser om saksforberedelser i enkeltvedtak også vil gjelde barnevernssaker. Andre bestemmelser i Forvaltningslov og Lov om barnevern tjenester gir foreldrene rettigheter i saksarbeidet. Det er derfor klart at foreldrene har krav på å bli involvert og få medvirke i saken selv om dette ikke står presisert i Lov om barneverntjenester(Oppedal 2007:51-52).

Den Europeiske Menneskeretts konvensjonen artikkel 8 verner om familielivet. Den sier: ”Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse”. Denne bestemmelsen går langt i å sikre foreldrene juridiske rettigheter i forhold til sine barn. Når det kommer til Menneskerettsdomstolen forståelse av dette vektlegger de i tillegg til sakens fakta, også om saksbehandlingen er gjennomført på en rettferdig måte som viser hensyn til de involvertes interesser.

Forskningsrapporter både i Norge og andre land viser at barn og unges rett til medvirkning i barnevernssaker ofte ikke blir tilfredsstillende ivaretatt. ”Flere studier har konkludert med at barn i for liten grad får uttale seg om hvordan de opplever sin egen situasjon, langt mindre får uttrykke sine ønsker og interesser”(Seim og Slettebø, 2007:77).

2.4 Fra paternalisme til medvirkning

Interessen for sosiale problemer økte i begynnelsen av det tjuende århundre, og en startet søkelyset mot samfunnets ansvar. Norge fikk i 1896 som det første land i verden et offentlig barnevern da vergemålsloven ble vedtatt. De Castbergske barnelover fra 1915 har navn etter stortingsrepresentant Johan Castberg.” Katti Anker Møller hadde en stor innflytelse på sin svoger, Johan Castberg. Hennes arbeid gikk ut på en rekke sosialpolitiske tiltak for å hjelpe mødre og barn, økonomisk og medisinsk”(Levin 2004:35). De Castbergske barnelover omhandler blant annet barns rett til arv og navn. Johan Castberg fikk hevet den sosiale statusen til barn født utenfor ekteskap gjennom denne loven. Dette var starten på utviklingen av at man ønsket å ivareta barns rettigheter i Norge.

Loven ble i 1953 avløst av lov om barnevern, som ble gjeldene til dagens lovverk, lov om barnevernstjenester fra 1992. Nesten hundre år skiller de Castbergske barnelover til dagens lov om barneverntjenester. Praksis og tankegang har nok vært å bidra til det beste for barnet og samfunnet gjennom disse årene.” Det er allikevel en lang vei fra de tukthuslignende, avsidesliggende barnehjemmene og byens fattighus- drevet av kanskje velmenende mennesker - til dagens profesjonelt drevne hjelpetilbud underlagt streng rettslig og forvaltningsmessig kontroll”(Schelderup, Omre, Marthinsen 2005:9-10).

Når man ser på den velstandsutvikling som har vært her i landet gjennom disse årene skulle man tro utfordringer innen barnevernsarbeid ble mindre. Dette medfører ikke riktighet. ”Det nye barnevernet skiller seg fra det gamle ved at stadig nye grupper i befolkningen ser ut til å bli brukere - en får ikke flere av de som var tidligere tiders tunge klienter; foreldre med alvorlige rusproblemer, psykiatriske lidelser eller grove voldsutøvere, eller flere barn med alvorlige atferdsvansker”(Schelderup, Omre, Marthinsen 2005:14).

Tidligere praksis var knyttet til patriarkalske holdninger. Den profesjonelle holdningen om at vitenskapen hadde innsikten og løsningene. Klienten skulle hjelpes ved å følge behandlingsopplegget som ble gitt. Dagens holdning er at den profesjonelle må lære den andre å kjenne. ”Hvordan forstår den andre verden, og hvordan utfordrer denne forståelsen den profesjonelles syn? Dagens profesjonelle skal inngå i en dialog med sine medborgere og søke å være rådgivere i deres fortolkninger av hva som er rett og galt, og hva som skaper gode oppvekst betingelser, et godt liv eller en god barndom”(Schjelderup, Omre, Marthinsen 2005:15).

Schjelderup, Omre og Marthinsen tar for seg fire sentrale føringer i sin bok "Nye metoder i et moderne barnevern". Et syn der man forstår barn som aktive medborgere. De ser på barnevernets plass i velferdsstaten. De ser på verdien av å øke barn og foreldres innflytelse over sine egne liv. Det er denne verdien som representeres av tanken om brukerinnflytelse (empowerment), og delaktighet. En fjerde trend er de pågående demokratiseringsprosesser. De fleste av de nye metodene innebærer medvirkning av barn, foreldre og den utvidede familie. Det innebærer en makt og ansvarsforskyvning fra myndighet til den enkelte medborger.

2.5 Politisk utvikling

Synet på barn og barndom har endret seg. Barndommen sees nå på som verdifull i seg selv, ikke bare som en forberedelse og opplæring til voksenlivet. Barn har som mange andre borgere med lite makt vært, og er fremdeles, utsatt for overgrep og ydmykelser. Heldigvis er synet på barn endret seg. Barn blir nå sett på som aktive medborgere i velferdsstaten. "Therborn (1996) framholder at det moderne gjennombrudd for den politiske interessen for barnet og barndommen dels kan henføres til FNs arbeid med konvensjonen om barns rettigheter og dels til feminismen" (Schelderup, Omre og Marthinsen 2005:18).

Et viktig grunnlag for å forstå den vekten som nå ligger på økt brukermedvirkning, er den økte demokratiseringen i samfunnet. "En kilde til økt demokratisering er de sosiale bevegelsene, borgerrettsbevegelser i USA i 1960 årene, kvinnebevegelse og bevegelse med felles utgangspunkt for eksempel funksjonshemming eller seksualitet. Disse bevegelsene har bidratt til økt demokratisering i samfunnet, med anerkjennelse av at alle borgere skal ha autonomi og mulighet for innflytelse på de vilkår som former deres levekår (Seim og Slettbø 2007:22).

Selv om det dessverre fremdeles eksisterer undertykkende regimer, er det stor enighet på verdensbasis at demokrati er et viktig ideal. Dette kommer tydelig frem både i FNs Menneskerettskonvensjon og Barnekonvensjonen.

Empowerment ble et slagord i internasjonalt sosialt arbeid på 90-tallet. Begrepet brukes ofte som en fellesbetegnelse på tilnærming hvor overføring av makt fra profesjonelle i hjelpeapparater til brukerne står sentralt. Det er vanlig å bruke det engelske ordet empowerment her i landet, men det oversettes også ofte som myndiggjøring.

Barnevernet har utviklet seg for å kunne tilfredsstille kravet om demokratiske og brukerorienterte behandlings metoder. Fra tidligere å ha vært preget av mistanke og problemer, forsøker man med de nye metodene å utløse tilgjengelige ressurser i familie og nettverk. En av disse nye modellene er familieråd. "Familieråd ble utviklet på New Zeland på begynnelsen av 1980-tallet som en modell for familiearbeid i barnevernssaker. Barn av urbefolkningen, maoriene, var sterkt overrepresentert i barnevernet, og det var få støttetiltak som forbedret barnets og familiens situasjon. Mistilliten til barnevernet og deres verdier, som man mente bygde på hvite normer, var stor. Maorienes samfunnsstradisjoner og organisering var grunnlagt på storfamilien, klanen og stammen. Forhandlinger ble gjort og beslutninger tatt innenfor disse sosiale rammene. De offentlige myndighetene og barnevernet ble kritisert av urbefolkningen for ikke å ta slike hensyn. Gjennom en ny barnelov i New Zeland i 1989, fikk foreldre og slektninger lovfestet rett til å søke løsninger på sosiale problemer og til å bestemme hvordan deres barn best kunne til gode sees" (Schelderup, Omre og Marthinsen 2005:52-53). Familieråd kom som en sentral beslutningsmodell i kjølvannet av dette. Siden 1990 tallet har familieråd blitt implementert i en rekke land. Årsaken til at jeg trekker modellen frem, er at jeg mener den

beskriver utviklingen av både demokrati og brukermedvirkning i barnevernet. En modell som er utviklet med utgangspunkt i en gruppe som var sterkt overrepresentert i barnevernet.

2.6 Relevant forskning

Et moderne hjelpeapparat må være opptatt av at det har en vitenskapelig forankring. ”Vår interesse for brukermedvirkning i barnevernet har bakgrunn i undring over at barn og foreldre hittil har hatt så liten medvirkning i kontakten med barnevernet. Dette er godt dokumentert i forskning både i Norge og i andre land” (Slettebø og Seim 2007:15). Medvirkning har ikke bare en verdi i seg selv, men kan også føre til gode resultater. ”Dette bekreftes av en gjennomgang av 16 større forskningsprosjekter i England, hvor konklusjonen er at foreldrenes medvirkning i barnevernet vanligvis gir bedre resultater for både barn og foreldre” (Seim og Slettebø 2007:15). Seim og Slettebø viser til både norsk og utenlands forskning om medvirkning i barnevernet i sin bok.

3. Det teoretiske grunnlaget for min analyse

Min studie omhandler syn på brukermedvirkning i kompliserte barnevernssaker. Hva legger partene i begrepene brukermedvirkning og komplisert barnevernssak? Hvordan vurderer partene betydning av brukermedvirkning for å lykkes i kompliserte barnevernssaker? Jeg vil i dette kapitlet redegjøre for begrepene brukermedvirkning, bruker, makt og komplisert barnevernssak. Dette for å nyansere og presisere betydning av begrep som er sentrale i forhold til min analyse.

3.1 Begreper

3.1.1 Brukermedvirkning

Det har i løpet av de siste 20-30 årene blitt satt mer fokus på at brukeren skal få en mer fremtredende plass. ”Hvert enkelt menneske må settes i sentrum – og tilbudet organiseres med utgangspunkt i hva som er best for de som skal nyttiggjøre seg av det”, står det Velferdsmeldingen Stortingsmelding nr.35(1994-95). I langtidsprogrammet for 1998-2001 står det under avsnittet ”Brukerne i sentrum”; ”Brukernes egne ressurser og behov skal i størst mulig grad være utgangspunkt for planlegging, etablering og praktisk utforming av tiltak” (Stortingsmelding nr 4 1996-97)(Rønning og Solheim 2009). Velferdssektoren er blitt forsynt med mange velmente honnørord og begreper om lavt presisjonsnivå fra politisk hold. Ord som samordning, LEON, forebygging og brukermedvirkning har vært sentrale. ”Begrepene bør da gjerne ha et normativt element som få er i mot, men som kan tolkes på ulike måter” (Rønning og Solheim 2006:9). Disse begrepene tilfredsstiller dette kravet. Fra et politisk ståsted kan dette være gunstig, fordi de kan få tilslutning hos grupper de ellers ikke ville nådd frem til om begrepene hadde vært mer presis. Uklare og velfungerende begrep kan derimot skape utfordringer når de skal danne utgangspunkt for konkret virksomhet.

Når man ser på de nevnte Stortingsmeldinger kan det virke som det såkalte promethevs prinsippet ønskes innført i norsk velferdspolitik. ”For nesten 20 år siden formulerte Fischer og Brodsky (1978) dette som promethevsprinsippet: Kunnskap, makt og ansvarlighet må av alle dem som er involvert i å yte tjenester, deles med dem som mottar tjenestene. Promethevs-bildet har de tatt fra gresk mytologi, hvor Prometheus var titan og halvgud, som i følge legenden utfordret selveste Zeus ved å forsyne mennesket med beskyttende og kreative evner. Dette

gjorde han blant annet ved at han stjal ildens hemmelighet fra gudene og ga den til mennesket, noe som ga dem mulighet til kunnskap, beskyttelse og makt”(Rønning og Solheim 2006:10).

Som honnør ord flest er også ordet brukervedvirkning diffust. Ordet konkretiserer allikevel ved at brukerne skal trekkes med.”Begrepets innhold har dessuten endret karakter fra medbestemmelse til medvirkning, fra å betone konflikt og interesse motsetninger til å betone samarbeid og felles interesser” (Rønning og Solheim 2006:10). Den vanligste måten å definere brukervedvirkning på er den er som gitt i stortingsmeldingen (St. melding 34 1996-97:29): ”De som berøres av en beslutning, eller er bruker av tjenester, får innflytelse på beslutningsprosessen og utforming av tjenestetilbudet” (Rønning og Solheim 2006:31). Selv om denne definisjonen får frem at det handler om en relasjon, et forhold mellom to eller flere parter, er det allikevel et begrep med mange dimensjoner.

I boka Brukervedvirkning i barnevernet sier Seim og Slettebø: ”Med brukervedvirkning forstår vi i korte trekk at barn, ungdom og foreldre i kontakt med barnevernet, er deltagende og at deltagelsen skal ha en virkning. Det vil si at de som er brukere av barnevernet får innflytelse” (Seim og Slettebø 2007:15). Slik jeg forstår disse to definisjonene, så er de ikke veldig forskjellig i sin måte å forstå begrepet brukervedvirkning på. Jeg synes allikevel at Seim og Slettebø er noe klarere med at de presiserer at barn, unge og foreldre skal være deltagende. De har også valgt å definere hvem som er brukere. Jeg vil derfor i oppgaven støtte meg til deres definisjon.

Det er formålet som skiller mellom individuell og kollektiv medvirkning. Individuell medvirkning er hvis man har som formål og å ha innflytelse for den enkelte bruker. Det kan være flere som er deltagende i en prosess der det er individuell medvirkning. Eksempler på dette kan være metoder i barnevernet der flere parter er deltagende som for eksempel familieråd. Ansvarsgruppemøte er også eksempel på individuell medvirkning med flere deltagere. Dersom målet er for eksempel å forandre et tjenestetilbud, snakker vi om kollektiv medvirkning. Kollektiv medvirkning kan foregå på flere nivå. Brukerundersøkelser kan være et eksempel på kollektiv medvirkning.

3.1.2 Hvem er bruker?

Begrepet bruker er et konstruert begrep for å erstatte det negativt ladede klientbegrepet. Greta Marie Skau skriver: ”Å bli klient betyr til en viss grad å slutte å være konge i eget rike, og isteden bli gjenstand for profesjonelle hjelpers diagnostiske, terapeutiske, hjelpende, støttende, frigjørende eller undertrykkende handlinger”(Skau 1992,s.49). Derfor valgte en å benytte begrepet bruker, som leksikalsk betyr en som nyter, utnytter, anvender (Taule 1999). Dette skulle indikere en normalisering, da vi alle er brukere av offentlige tjenester en eller annen gang i livet. Man ønsker også å benytte et begrep som ble assosiert med noe mer offensivt og aktivt enn det stigma som lå i klient begrepet”(Willumsen 2005:16).

”Barn og ungdom skal være hovedpersonene i barnevernet. Det er barnas interesser som skal stå i fokus, og barn og ungdom må betraktes som selvstendige brukere av barnevernet ” (Seim og Slettebø 2007:32). Det er allikevel en kjensgjerning at barnets interesser ikke kan sees uavhengig av sin familie. Barnevernets inngrep vil berøre hele familien i de fleste situasjoner. Selv i de tilfeller barnet må plasseres vekk fra sin biologiske familie vil familien være viktig for barnet, og omvendt. Det er derfor riktig etter min mening å definere både barn og foreldre som

brukere av barneverntjenesten. ”Den enkleste måten å definere en bruker på er å si at det er en som benytter et offentlig tjenestetilbud” (Rønning og Solheim 2006:21).

3.1.3 Brukermedvirkning og makt

I en klassisk artikkel som er mye sitert i litteraturen om brukermedvirkning, slo Sherry Arnstein kort og godt fast at deltagelse er makt, ”Citizen participation is citizen power”(Arnstein 1969:216). Arnstein skrev ”The fundamental point (is) that participation without redistribution of power is an empty and frustrating process of the powerless”(Seim og Slettebø 2007:31). Jeg velger å oversette Arnsteins sitater med: ” Statsborgernes deltagelse er statsborgernes kraft /makt” og det fundamentale punktet er deltagelse uten redistribusjon av kraft/makt er en tom og frustrerende prosess av kraftløshet/makteløshet” Arnstein bruker en stige som metafor for å skille mellom deltagelse og tomme ritualer satt i verk for å dempe protest, og deltagelse som innebærer innflytelse og reel overføring.

Denne stigen kan fremstilles på følgende måte:

8	Citizen control /Borgerstyring	Degrees of citizen power/ Graden av borgermakt
7	Delegated power/Delegert makt	
6	Partnerchip/Partnerskap	
5	Placation/Rådgiving	Degrees of tokenism/ Grader av skinninnflytelse
4	Consultation/Konsultasjon	
3	Informing/Informasjon	
2	Therapy/Terapi	Non-participation/Ikke-deltagelse
1	Manipulation	

”Arnstein (1969) utviklet denne stigemetaforen for å drøfte deltagelse og innflytelse for borgere i lokalsamfunnsprosjekter”(Seim og Slettebø 2007:31). I likhet med Seim og Slettebø vil jeg også betegne de tre øverste nivåene som medvirkning i det man kan betegne som en ”maktstige”. Medvirkning gjennom borgerstyring, delegert mak og partnerskap. Delegert makt og borgerstyring gir brukeren makt til å påvirke og styre resultatet. I partnerskap kan brukerne være med å forhandle om resultater, samt være med i beslutningsprosesser. Brukerne har i disse tre trinnene makt eller innflytelse.

De andre trinnene blir betegnet som ikke deltagende, eller som skinninnflytelse. Trinnene informasjon og konsultasjon lar brukerne få si sin mening eller bli hørt, eks gjennom møter eller spørreskjemaer, det gir allikevel ingen garanti for at synspunktene deres blir brukt. Ved rådgiving får brukeren anledning til å gi råd, men ingen makt til å følge opp rådene. Hovedpoenget til Arnstein er at brukeren må ha innflytelse for at medvirkningen skal ha et reelt innhold.

Barnevernet har lovhjemlet rett til å gripe inn dersom det er fare for barns liv, helse eller utvikling. De forvalter makt på vegne av staten som er lovfestet. ”I følge Skau (1996) betyr makt evne eller kraft. Det er et normativt begrep, men verdinøytralt i den forstand at makten kan brukes både til godt og vondt. I samsvar med de andre maktforskerne sier hun at all maktbruk kan føre til nye krenkelser”(Haugland 2006:272). En profesjonalisert offentlig tjeneste har nå avløst tidligere vergemål og barnevernsnemnd. De store utfordringene og vanskelige sakene må profesjonen ta seg av. ”Komplekse avgjørelser som tvangsplassering utenfor hjemmet, overtagelse eller tilbakeføring av omsorg bringes til fylkesnemnda for sosiale saker. Her møtes kunnskap, moral og politikk i en diskusjon mellom tre profesjonelle, to av folkets representanter og sakens berørte parter med advokater. Selv om barnevernets grunntenkning bygger på samfunnets normer og verdier, er også profesjonenes kunnskap - og definisjonsmakt helt sentral”(Haugland 2006:271).

Profesjonene i barnevernet er gitt myndighet til å hjelpe barn, om nødvendig uten foreldrenes samtykke. Barnevernsansatte iverksetter også tiltak som er fattet av fylkesnemnd og rettsapparatet. Barnevernet er maktens ansikt utad og den er både strukturell og individuell. Posisjon – eller institusjonsmakt knyttes til oppgaver eller roller som er gitt av lovgivende myndigheter, mens beslutningsmakt knyttes til adgangen til å treffe beslutninger. Aksjonsmak er knyttet til selve gjennomføringer. Ofte er det i disse situasjonene det blir sterke emosjonelle reaksjoner når barn blir hentet ut av hjemmet sitt.”Onsdag 2.april om ettermiddagen. Barna leker i stuen hos Svanhilds foreldre da barnevernet og politiet plutselig står i døren. Barnevernet har hørt rykter om at Svanhild planlegger å gå i kirkeasyl med barna og konkluderer i samråd med advokaten at barna skal hentes umiddelbart. Svanhild er ikke hjemme når barna tas” (Figschow, Omre og Marthinsen 2006:94). Mer skjult og tvetydig enn de andre er profesjons- eller kunnskaps makt. Denne type makt er knyttet til de ulike fagfolks ekspertkunnskap. Denne typen makt kan hjelpe brukeren, men den kan også misbrukes av den profesjonelle. Til sist vil jeg nevne definisjon og tolkningsmakt som handler om hvordan problemer skal forstås og behandles.

3.1.4 Empowerment, brukeren som myndiggjort person

Barnevernets behandlingsmetoder har som nevnt endret seg slik at det svarer på dagens krav om demokratiske prinsipper og brukerorientering. Empowerment som begrep brukes ofte i engelsk språkdrakt, eller det blir oversatt med myndiggjøring. Empowerment er blitt selve symbolet på godt sosialt arbeid. Begrepet handler om å ha adgang til ressurser som finnes hos enkeltmenneske, i mellommenneskelige relasjoner. Det handler om muligheter vi har i våre sosiale og fysiske omgivelser. Når man får frem ressurser på et område, utvikles ressurser på et annet område. Begrepet empowerment står som en motsats til en paternalistisk tenkning der eksperter bestemmer hva som skal gjøres, og når, hvor, og hvordan det skal skje (Scheldrup, Omre og Marthinsen 2005:36).

Praksis basert på empowerment i barnevernet, betyr at barn og foreldre skal betraktes som aktører og aktive medborgere. De skal ha rett til både individuell og kollektiv deltagelse og partnerskap. Dersom engasjement fra brukernes side skal kunne bidra til empowerment i barnevernet, må de få en reell mulighet til å påvirke utformingen av tjenesten. Nye metoder i barnevernet forsøker å kombinere empowerment med det profesjonelle ansvaret.” Ved bruk av MST og PMTO ser vi hvordan den profesjonelle fortsatt har en sentral ekspertrolle og fungerer som veileder, noe som innebærer en viss grad av profesjonell kontroll og styring. På en annen

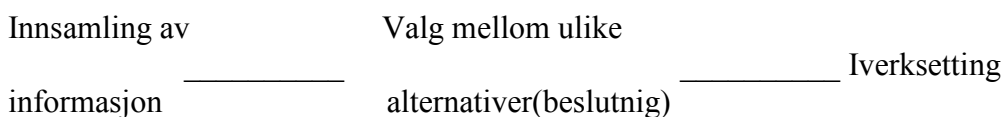
side forsøker metodene å gi foreldre og nettverk større grad av styring i forhold til barna sine”(Horverak og Solstad 2008:129).

3.1.5 Beslutninger

Jeg har tidligere nevnt at den vanligste måten å definere brukermedvirkning på er: ”de som berøres av en beslutning, eller er bruker av tjeneste får innflytelse på beslutningsprosesser og utforming av tjenestetilbudet”(Rønning og Solheim 2006:31). Habermas bruker i sine teorier om kommunikativ handling i forhold til praktiske beslutninger, begrepet deliberasjon. Med begrepet mener Habermas at beslutninger må fattes etter gjensidige overveielsesprosesser. Jeg er enig med han i at skal man sikre brukermedvirkning må det gjennomføres på en slik måte at det finner sted gjensidige overveielsesprosesser mellom brukere og tjenesteytere.

Det er vanlig å definere en beslutning som et valg mellom ulike alternativer, og det endelige utfallet av en beslutningsprosess.

Beslutningsprosessen kan illustreres med følgende modell:

Modellen inkluderer både det i tid som kommer før og etter beslutningen. Som det kommer frem i modellen handler beslutninger om å ta stilling til informasjon (Schelderup,Omre og Marthinsen 2005:76-77).

I barnevernet stilles det stadig større krav om dokumentasjon og utredning av saker. Skal saken opp for fylkesnemnda må de juridiske sidene være kvalitetssikret til minste detalj. Beslutningsprosessen må derfor være mest mulig rasjonell der man arbeider mot konkrete mål. Man må i tillegg utrede hvilke konsekvenser de ulike alternativene for måloppnåelse har. I beslutningsteoretiske termer kan man si at det man forsøker å oppnå en formåls rasjonell handling. Det er ikke mange andre offentlige virksomheter som gjennom lov og kontrollordninger blir forsøkt styrt til å etterleve denne typen beslutningsmodeller. Målsettingen i lovverket er at man skal følge en rasjonell beslutningsprosess. I praksis kan ikke beslutningstakere bare ta hensyn til ideelle mål og preferanse. Beslutningstakeren må ta hensyn til hva som passer seg å gjøre innenfor de strukturelle og kulturelle rammer som organisasjonen gir(Scheldrup,Omre og Marthinsen 2005:77).

”Aud Hodnekvam (2002) har studert ”skilnader i plasseringer for barn i barneverntiltak utanfor heimen”. Hun viser at kommuner har forskjellige terskler for å plassere barn utenfor heimen. Dette kan ikke bare tilskrives de enkelte sakene ,men tilbakeføres til ulike tradisjoner for å fatte slike beslutninger i kommunene” (Scheldrup,Omre og Marthinsen 2005:78). Jeg tror at beslutninger i forhold til brukermedvirkning i barneverntjenesten også er avhengig av ulik kultur, struktur og tradisjon både innen den kommunale og den statlige delen av tjenesteapparatet. Jeg tror også barnevernets krav i forhold til gjeldene lovverk medfører at man ikke alltid opplever å ha tid til det ideelle når det gjelder brukermedvirkning i barneverntjenesten. ”Det særegne ved barnevernet er at de har hatt liten suksess med de tiltak som de har valgt, i all fall hvis vi ser på behandling av barn og familier. Ogden (1999)omtaler dette som ”nothing works”. Uten å svartmale situasjonen ytterligere, kan vi slå fast at mange

brukere opplever maktesløshet i sitt møte med det offentlige hjelpeapparatet. Det være seg helsevesenet, arbeidsformidlingen eller barnevernet. Liv Johanne Solheim(2001) har prøvd å forklare hvorfor brukeren har så dårlig erfaringer med hjelpeapparatet. Hun hevder at det ikke finnes enkle og entydige svar på dette spørsmålet, men skal man lykkes må man bygge på de ressursene som brukeren har. Uten at brukerne sjøl deltar aktivt i beslutningsprosessen, blir de fleste teknikker og metoder meningsløse”(Scheldrup,Omre og Marthinsen 2005:78). Solheim sier videre: ”Krenking av sjølrespekten vil kunne bidra til at møtet med hjelpeapparatet invalidiserer klienten, og reduserer hans evne til å klare seg sjøl. Dersom omsynet til klientens sjølrespekt blir satt i fokus, kan vi kanskje gi hjelp så det monnar” (Scheldrup,Omre og Marthinsen 2005:78).

4. Metode og opplegg

Jeg har til nå presentert grunnlaget for min studie. Jeg vil i dette kapitlet belyse hvordan jeg vil analysere stoffet mitt, og belyse fremgangsmåte og bakgrunn for valg av informanter.

4.1 Valg av metode

Det klassiske skillet innen forskning er skillet mellom den kvantitative og den kvalitative metode. ”Naturvitenskapen anses ikke lenger som enerådende sannhetsforvalter og har gitt kunnskap basert på erfaring og innsikt. Skillet mellom teori og praksis har løst seg mer og mer opp, og det arbeides i dag med å føre forskning, utdanning og praksis tettere sammen. En anerkjenner behov for både innsikt og utsikt, og det blir mer og mer vanlig å kombinere både kvalitative og kvantitative studier”(Schelderup, Omre og Marthinsen 2005:17).

I forbindelse med utarbeidelse av min forskningsskisse, der jeg har to problemstillinger, ble det tydelig for meg at jeg ønsket å benytte meg av en kvalitativ metode. Dette fordi jeg ønsker å få et dypere forståelsessyn på brukermedvirkning i kompliserte barnevernssaker. Jeg vil utdype forståelsen av begrepene hos de ulike partene. Ut fra målsettingen om å tolke og forstå, vil jeg knytte dette opp til fortolkende teorier som fenomenologi, hermeneutikk og symbolsk interaksjonisme.

4.2 Det kvalitative forskningsintervju

”Formålet med et intervju er å få fylldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker opplever sin situasjon”(Thagaard 2006:83). Det kvalitative intervjuet kan være preget av lite struktur, og kan betraktes som en samtale mellom forsker og informant. Det kan også være strukturert der spørsmål og rekkefølgen på spørsmålene er utformet på forhånd. Den mest brukte måten i kvalitative intervjuer, er en delvis strukturert tilnærming. Temaene er i hovedsak fastlagt på forhånd, men rekkefølgen bestemmes underveis.

Jeg har valgt en metode med struktur og ferdig utformede spørsmål. Dette bestemte jeg meg for i forbindelse med at jeg utformet min forskningsskisse. I forhold til det jeg ønsket å finne svar på ble dette etter min mening den beste metoden. Jeg ville ha svar fra ulike informanter som skulle være sammenlignbare. Jeg hadde i utgangspunktet ikke tenkt at mine informanter skulle få spørsmålene i forkant. Jeg opplevde at 2 av mine informanter ønsket dette. Det som jeg erfarte var viktig i intervjusituasjonen var at jeg hadde forberedt meg godt. Jeg kjente spørsmålene og var godt kjent med temaet som spørsmålene dreide seg om. I min praksis som psykiatrisk sykepleier har jeg lang erfaring i å sitte og snakke med mennesker. Jeg har også

erfaring i å bruke ulike diagnostiseringsverktøy med ulike spørsmål til den det gjelder. Jeg følte meg trygg og avslappet i rollen når jeg utførte intervjuene. Det som var viktig var at jeg passet på å holde strukturen og unngå at intervjuet ble en generell samtale om temaet.

4.3 Valg av informanter og behandling av data

I min forskningsdesign står det at jeg ønsket å utføre 7-8 kvalitative intervju. Jeg ønsket 3 intervju som representerer brukerorganisasjoner, 3 som representer barnevernet og en representant fra barneombudet. Jeg kontaktet informantene mine ved å sende e-post de stedene jeg ønsket å få en representant fra. Jeg besluttet å foreta 7 kvalitative intervju. Det var viktig for meg at mine informanter skulle bidra til at jeg skulle få en dypere forståelse for mitt tema og mine problemstillinger. Det var også viktig at dette ble belyst både fra representanter i brukerorganisasjoner, ansatte i tjenesten og barneombudet. Det var i grunn en forutsetning å få informanter som representerer ulike arenaer der begrepet brukemedvirkning er sentralt. Dersom jeg ikke hadde lyktes i å få en slik bredde av informanter ville jeg sannsynligvis måtte endre problemstillingen min.

4.4 Gjennomføring

Jeg måtte forkaste intervju som jeg gjennomførte. Dette med bakgrunn i at representantene som jobbet for et bedre barnevern i Familiestiftelsen 15mai, trakk seg ut av Familiestiftelsen. De ble reetablerte seg som Vi og barna. Jeg var flere ganger i kontakt med leder av Vi og barna, men praktiske og økonomiske årsaker bidro til at jeg ikke rakk å gjennomføre intervju med henne eller andre representanter for denne organisasjonen. Dette resulterte i at jeg fikk seks intervju, ikke sju som var målet mitt i utgangspunktet.

Jeg tok kontakt med intervjuobjektene mine ved å sende en presentasjon av meg selv og mitt prosjekt på e-post til de aktuelle organisasjonene. Jeg måtte sende en purre e-post til alle jeg kontaktet. Med bakgrunn i at de fleste av intervjuobjektene hadde tilholdssted i Oslo ble 5 av seks intervju foretatt der, det 6 i Bærum. 3 av intervjuene fant sted lokalene til de ulike organisasjonene, og 3 på hotellrom som jeg leide.

Jeg startet alle intervjuene med å informere om mitt prosjekt, om anonymitet, retten til å trekke seg og underskriving av et samtykke til å delta. Jeg spilte inn intervjuene på en diktafon med tillatelse fra de som ble intervjuet. De første to intervjuene noterte jeg stikkord underveis. I forhold til det første intervjuet var dette nyttig da diktafonen jeg brukte var gammel med dårlig lyd kvalitet. Jeg kjøpte en ny diktafon som gjorde det unødvendig å ta notater i forbindelse med intervjusituasjonen. Det at det tekniske fungerte godt var et viktig bidrag til en avslappende intervjusituasjon. Som psykiatrisk sykepleier har jeg mye erfaring i samtaler med mennesker jeg ikke kjenner. Denne erfaringen merket jeg kom godt med.

Jeg la vekt på at situasjonen skulle oppleves behagelig for den som ble intervjuet. Jeg sikret at det var tilgjengelig drikke og at intervjuobjektet hadde en god og avslappet sittestilling.

Jeg brukte litt tid på å prate om litt løst og fast før jeg slo på diktafonen.” I møte med den andre må jeg la dette menneske med vilje, meninger og intensjoner, framtre med sine spesifikke kjennetegn. Den andre må få anledning til å stige frem for meg så fordomsfritt og forutsetningsløst som mulig på sine egne premisser. Dette kan skje når jeg forholder meg til den andre åpent, innlevende og empatisk; lar den andre fremstå for meg på sine egne premisser”(Aadland 2004:181).

Under intervjuet var jeg opptatt av å få spørsmålene fra intervjuguiden tydelig frem. De fleste utdypet svarene grundig. Jeg lot den som ble intervjuet få snakke seg ferdig før jeg presenterte neste spørsmål, selv om de kom inn på ting som ikke var helt relevant i forhold til det egentlige spørsmålet. Jeg var opptatt av at min rolle var å få svar på mine spørsmål. Min rolle var derfor å stille spørsmålene tydelig, lytte til intervjuobjektet og bekrefte enten verbalt eller med nikk på at jeg forsto det som ble sagt.” Kommentarer intervjueren gir i form av oppmuntrende tilbakemelding til informanten, betegnes for *prober*”(Thagaard 2006:86). Poenget med *prober* er å signalisere interesse for det som informanten sier, og at man ønsker mer informasjon.

Det tok 6 måneder før jeg var ferdig med alle intervjuene. Jeg transkriberte intervjuene selv. Det vil si at jeg skrev intervjuene ut. Dette gjorde jeg ganske raskt etter at intervjuene var gjennomført. Det var for meg en kvalitets sikring i tilfelle noe skulle være uklart så kunne jeg ta kontakt med informanten, mens stoffet var ferskt. Informantene hadde ikke noe ønske eller behov for å se sitt intervju transkribert. Det tok mye tid og transkribere intervjuene selv. Det var allikevel til stor nytte da jeg ble godt kjent med stoffet mitt. Dette var verdifullt i forbindelse med det videre analysearbeidet.

4.5 Analyse

En viktig premissleverandør for moderne hermeneutikk var Edmund Husserls fenomenologi (fenomen =det som viser seg)(Aadland 2004:179). Han var opptatt av at vi ikke ser og hører tingene i vår omgivelser slik de virkelig er. Vi forveksler tingen med vår egen oppfatning av gjenstanden. ”Det eneste vi kan forholde oss til, er tingene slik de fremtrer for oss. Men ved å reflektere over tingens allmenne vesen kommer vi frem til en dypere erkjennelse”(Aadland 2004:180). Vår livsverden består ikke bare av ting, men også av andre mennesker. Husserl la vekt på at ethvert fenomen måtte fremstå mest mulig i samsvar med sin egen særegenhet. ”Min analyse er en fenomenologisk analyse. ”Fenomenologien tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen og søker å oppnå en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer. ”(Thagaard 2006:36).

”Analyse av kvalitativ data er en fortløpende prosess, som kan knyttes til de beslutningene forskeren foretar i løpet av datainnsamlingen” (Thagaard 2006:109). Det at jeg brukte så lang tid på min innsamling og bearbeiding av mine data, ga meg en opplevelse av å stå lenge i prosessen. Jeg fikk mye tid til å reflektere over de ulike intervjusituasjonene. Jeg tror om alle intervjuene hadde blitt gjennomført med korte marginer, ville det blitt vanskeligere å skille mellom hvem som sa hva.

Jeg hadde utformet alle spørsmålene på forhånd og gjennomførte et strukturert intervju. Dette var viktig for meg da jeg skulle sammenligne de ulike svarene fra informantene. Jeg ble tidlig klar over at ikke alt jeg hadde samlet inn var relevant data i forhold til mine problemstillinger. Jeg har vært nødt til å utelate en hel del. Jeg har heller ikke observert tonefall, kroppsspråk og lignende i intervjusituasjonene. Dette blir derfor ikke analysert. ”Et hovedskille i kvalitativ analyse går mellom studier som fokuserer på betydningen av hvordan informanten uttrykker seg, og studier av innholdet i teksten”.

Mitt tema var å forstå brukermedvirkning i kompliserte barnevernssaker.”Begrepet diskursanalyse kan knyttes til studier av samtaler om utvalgte temaer. Denne analytiske tilnærmingen kan gi grunnlag for innsikt i hvordan personer forholder seg til kulturelt etablerte måter å snakke om bestemte temaer på”(Thagaard 2006:110). Begrepet diskurs brukes forskjellig innenfor forskjellige fagområder.”Diskursanalyse kan defineres som studier av de premisser eller reglene som styrer hvordan personene uttrykker seg om de temaene samtalen dreier seg om. Diskursanalyse kan bidra til å tydeliggjøre at det er personers oppfatning av sosiale fenomener som representeres i en samtale. Vi kan derfor ikke betrakte personers utsagn om virkeligheten som riktige eller sanne beskrivelser av denne virkeligheten. De oppfatninger som beskrives utformes i lys av den konteksten som etableres av dem som deltar i samtalen. Selv om diskursanalyser kan utføres på ulike måter, kan vi som en generell retningslinje si at diskursanalyse innebærer å identifisere de kulturelt definerte samtalemønstrene som styrer hvordan personer uttrykker seg. Når vi fokuserer på metakommunikasjon i teksten, får vi en forståelse av de kulturelt etablerte retningslinjer som styrer samtaler om bestemte temaer”(Thagaard 2006:111).

Det har ikke vært avgjørende for meg i mitt prosjekt å finne ut hvem som mener hva. Dette fordi mitt tema og mine problemstillinger har fokus på å forstå brukermedvirkning i kompliserte barnevernssaker. Derfor har det vært viktig å få en forståelse for hva som legges i de ulike begrepene, og informasjon om bakgrunnen de ulike har med begrepene.

4.6 Troverdighet og bekreftbarhet

”Troverdighet er knyttet til at forskningen utføres på en tillitvekkende måte. En konsekvens av prinsippet om subjektivitet i kvalitative studier er at troverdighet ikke kan knyttes til fastlagte kriterier” (Thagaard 2006:178). Jeg har brukt 6 informanter i min studie. Jeg måtte forkaste et intervju av etiske grunner. Det at jeg valgte å forkaste noe jeg i utgangspunktet hadde lagt mye arbeid og penger i, styrker troverdigheten. Jeg fikk erfaring med at det ikke var gunstig å notere samtidig som jeg gjorde opptak, da jeg mistet fokus på informanten når jeg gjorde det. Jeg kjøpte derfor en opptaker av høy kvalitet etter det første intervjuet. Kvaliteten på opptakene ble svært gode. Dette bidro til at jeg ikke hadde problemer med å transkribere stoffet. Ved å bruke opptak, og ikke notater, har jeg sikret at data er mer uavhengig mine oppfatninger enn om jeg skulle rekonstruere egen tekst.

Mine funn om temaet bekreftes i annen sammenlignbar forskning. Jeg vil særlig trekke fram Sissel Seim og Tor Slettebøs erfaringer fra prosjektet ”Brukermedvirkning og profesjonell praksis i barnevernet”. Forskningsprosjektet varte fra 2001-2004 og Seim og Slettebø var prosjektleder og prosjektmedarbeider i prosjektet. Forskningsprosjektet resulterte i boka ”Brukermedvirkning i barnevernet.” ”Mens troverdighet er knyttet til fremgangsmåten for utvikling av data, *er bekreftbarhet knyttet til tolkningen av resultatene*. Bekreftbarhet innebærer både at forskeren forholder seg kritisk til egne tolkninger og at prosjektets resultater kan bekreftes av annen forskning”(Thagaard 2006:179).

4.7 Forskningsetiske vurderinger

”Forskningens overordnede mål er å vinne ny kunnskap for å øke forståelsen av den verden vi lever i, og om mulig skape positive forandringer”(Olsson og Sørensen 2008:56).

I forbindelse med utarbeidelse av min forskningsdesign gjorde jeg meg kjent med det etiske aspektet i forbindelse med ulike typer forskning. De forskningsetiske aspektene gjør ingen forskjell på kvalitativ og kvantitativ forskning.

I forbindelse med mine intervju opplevde jeg ingen situasjoner der informantene mine signaliserte noen former for ubehag i forhold til spørsmålene de ble stilt.

Jeg informerte informantene om hvordan jeg kom til å bruke innsamlet data, og de underskrev en samtykke erklæring.

Den etiske utfordringen i min metode er at informantene ikke har vært til stede når jeg har tolket innsamlet data. "Fordi informantens erfaringer og opplevelser settes inn i en annen sammenheng enn den som er kjent for informanten, kan forskerens tolkning virke både fremmedgjørende og provoserende. Bourdieu (1996) fremhever at forskerens fortolkninger kan gi grunnlag for symbolsk vold" (Thagaard 2006:188). Informantene har ikke hatt mulighet til å påvirke hva jeg har valgt å bruke av informasjon i oppgaven av innsamlet materiell. Jeg er den som har tatt deres utsagn og tolket den med utgangspunkt i mine erfaringer og i lys av teori som jeg har valgt. Jeg bruker også en case i oppgaven. Det er ikke usannsynlig at en enkelt informant kjenner igjen sin uttalelse og opplever at jeg har tolket henne på en måte hun ikke er enig i.

5. Case

Jeg har valgt å kalle henne Bodil. Hun ble henvist til meg fra sin fastlege med diagnosen sosial angst. Jeg måtte innkalle henne flere ganger før hun møtte opp til den første samtalen. Mitt hovedmål med den første samtalen ble å få henne til å ønske å komme tilbake. Hun kom tilbake mange ganger. Jeg ble godt kjent med henne. Når jeg fikk tillit hos Bodil lærte jeg mye av henne. Jeg lærte mye om det å vokse opp uten at de voksne ser deg som barn. Hun fortalte meg om en oppvekst med en mor som slet med store psykiske lidelser og alkohol problemer. Foreldrene hennes ble skilt da hun var 6 år. Skilsmisjonen var preget av store konflikter mellom mor og far. Far flyttet etter hvert til en annen kant av landet og etablerte seg med ny familie. Dette resulterte i at Bodil og hennes søster Beate hadde liten kontakt med han.

Bodils mor, Randi, fikk psykiske problemer i form av depresjoner. Hun valgte i perioder alkohol som "medisin". Hun hadde samtaler på voksen psykiatrisk poliklinikk der hun møtte opp mer eller mindre regelmessig. Hun hadde i mange år jobbet på en kolonialhandel, men fikk stadig lengre sykemeldingsperioder pga. depresjon og alkoholmisbruk. Familien til Randi var "kjent" i bygda for sine rusproblemer. Randis far hadde vært alkoholiker og svært voldelig i fylla. Han døde da Randi var 18 år. Mor var på sykehjem. Hun hadde vært en kuet kvinne som også hadde tydd til mye alkohol. Randi hadde to brødre og en søster. Begge brødrene var alkoholikere. Søsteren var flyttet sørpå for mange år siden. Hun gikk det bra med, men hadde kuttet kontakten med familien.

Bodil fortalte meg at mor ofte truet med barnevernet.;" Dersom dere ikke gjør som jeg sier, eller om dere forteller til noen om mammas sykdom kommer barnevernet og tar dere. Da vil dere bli hentet av politiet og barnevernet". Bodil tiet. Hun tiet på skolen, på helsestasjon og hun tiet hjemme. Hun lærte seg at taushet var tryggest. Hun begynte å selvskade seg etter at en av morens mannlige venner voldtok henne da hun var 13 år. Dette resulterte i henvisning til BUP. Mor var med på flere møter med BUP. Bodil møtte opp til to konsultasjoner. Hun sa hun fikk ikke til å snakke med behandleren der om sine problemer. Det ble gitt flere bekymringsmeldinger til barnevernet fra skolen, og fra privatpersoner. Det var allikevel aldri

noen som snakket med verken Bodil eller hennes søster om hvordan de opplevde livet sitt. Bodil sa til meg en gang vi snakket om dette: ”Mamma var på møter om livet mitt, mens jeg måtte være ute og leve det alene”.

15 år gammel ble hun kjæreste med Nils. Nils kom fra et tilsynelatende ressurssterkt hjem og hadde aldri vært i kontakt med barnevernet. Mor til Nils ble en viktig person for Bodil. Hun sa at mor til Nils var den første voksne personen hun følte hun kunne stole på. Hun synes det var rart at de kunne bry seg om henne som kom fra den familien. Hun sa ofte til meg at hun var flau over familien sin. Hun sa: ”Alle her i bygda vet jo at jeg er vokst opp med bare gale, voldelige alkoholikere er det rart jeg er flau over å gå ut blant folk?”

16 år gammel flyttet Bodil sammen med Nils, og ble gravid. Hun spurte meg mange ganger om dette med min taushetsplikt før hun fortalte om svangerskapet. Hun sa at hennes mor hadde sagt til henne: ”Bodil, du må kutte ut samtalene med psykiatrisk sykepleier i kommunen. Alle i kommunen samarbeider så den psykiatriske sykepleieren kommer til å fortelle til barnevernet at du er gravid og syk i hodet”. Bodil fødte sin datter Siri nesten 7 uker før termin. Det ble en tøff start for den lille, unge familien. De følte at de fikk mye hjelp, og mange gode råd fra helsestasjonen frem til Siri var ett år. Bodil var opptatt av at det ikke skulle drikkes alkohol i hjemmet. Hun ønsket ikke at Siri skulle se mor drita full. Nils mente at siden de var de eneste av vennene som hadde egen leilighet, måtte de kunne ha noen fester hjemme hos seg.

Nils foretrakk etter hvert og være sammen med kompiser. Da Siri var 15 måneder flyttet han ut. Han sa: ”Jeg orker ikke være en gammel gubbe, med så mye ansvar”. Bodil ble alene med Siri. Hun hadde ingen jobb og ingen utdanning. Hun sa hun følte seg så sliten. Vi ble enige om at jeg skulle kontakte barnevernet for at hun skal kunne få tilbud om avlastning til Siri en helg i måneden. Når jeg snakket med saksbehandler i barnevernet, sa vedkommende: ”Bodil bør vurdere om hun er i stand til å ta vare på Siri når hun må ha avlastning. Jeg skjønner ikke hva Bodil blir sliten av, Siri er i barnehage og Bodil er ikke i jobb”.

Hun fikk en depressiv episode. I forbindelse med den forsøkte hun å ta livet av seg med tabletter. Dette skjedde på dagtid etter at hun hadde levert Siri i barnehagen. Randi fant henne og fikk henne til lege. Hun ble sendt til sykehus. Etter to dager ble hun utskrevet med beskjed om at bussen til hennes hjemsted går kl.16.00 fra sentrum. Hun har fått beskjed på sykehuset at Siri er tatt hånd om av barnevernet. På bussen hjem kjente hun fortvilelsen vokse. Barnevernet som hun hadde fryktet hele livet har tatt barnet hennes. Hun følte seg hjelpeløs og uten verdi. Hun fikk igjen et sterkt ønske om å dø. Heldigvis kontaktet hun legevakt når hun kom hjem. Hun ble lagt inn på psykiatrisk sykehus for første gang rett etter sin 18 års dag. En ung, deprimert jente på en akutt avdeling med mange alvorlig psykisk syke rundt seg. Hun ringte meg fra sykehuset og sa: ” Jeg er så redd. Jeg er redd for å miste Siri til barnevernet, jeg er redd de ansatte, jeg er redd for de andre pasientene, jeg er redd for døden og jeg er redd for livet”.

6. Refleksjon

Jeg vil i dette kapitlet reflektere over mitt tema med utgangspunkt i de intervjuene jeg har tatt, case, relevant teori og egen erfaring.

Jeg vil reflektere over det mine seks informanter sa om:

- brukermedvirkning
- egen erfaring med brukermedvirkning?

- hva legger de i en konfliktfylt barnevernssak?
- hvordan de tror brukervedvirkning best kan sikres?
- er brukervedvirkning realistisk i alle situasjoner?
- er brukervedvirkning like realistisk i barnevernet som i andre deler av hjelpeapparatet?
- brukerorganisasjoner bør benyttes til høringsinstans i konfliktfylte barnevernssaker?
- de tror felles opplæring av fagpersoner og brukerrepresentanter kan være nyttig?
- de kjenner til situasjoner der det hadde vært hensiktsmessig med brukervedvirkning, uten at det ble gjennomført?
- de har forslag til hvordan brukervedvirkning kan sikres i den kommunale barneverntjenesten?
- hvilket syn de har på brukervedvirkning?

I analysen vil jeg trekke inn det jeg presenterte i min case. Hovedpersonen er Bodil, og hennes opplevelse. Min mening er at den vitenskapsteoretiske kunnskap om hermeneutikk og fenomenologi har vært viktig for syn på brukervedvirkning i helse og sosialfagene. Fenomenologiske og hermeneutiske perspektiver har vært viktig for økende selvstendigjøring og profesjonalisering av både sykepleie og sosialt arbeid som fag. Min sykepleierfaglige bakgrunn vil prege analysen.

Kari Martinsen (f.1943) tar utgangspunkt i omsorg som nøkkelbegrep for å forstå sykepleie. Etter å tidligere ha vært inspirert av Heideggers filosofi, har hennes senere forfatterskap vært sterkt påvirket av Løgstrups tenkning. Omsorg er et relasjonelt begrep. Det betegner det ene menneskes reaksjon på det andres avhengighet. "Omsorg er ikke bare sykepleiens verdi grunnlag, men den er en fundamental forutsetning for våre liv"(Martinsen 1990)(Aadland 2004:208).

Jeg vil foreta en fenomenologisk analyse av svarene jeg har fått fra mine informanter. "Fenomenologien tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen og søker å oppnå en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer. Forskerens refleksjoner over egne erfaringer kan derfor danne et utgangspunkt for forskningen. Den fenomenologiske reduksjonen innebærer at interessen sentreres rundt fenomenet i verden slik informanten opplever den, mens den ytre verden kommer i bakgrunnen"(Thagaard 2006:36). Selv om jeg vil utføre en fenomenologisk analyse, er hermeneutikken også helt sentral i analysen. "Hermeneutikk er blitt en samlebetegnelse på en gruppe innbyrdes forskjellige tanke tradisjoner – en type filosofi som studerer språk, kommunikasjon og fortolkning av tekster samt forståelse"(Olsson og Sørensen 2008:104).

Dette med bakgrunn i metoden. I mitt møte med mine informanter har det fenomenologiske perspektivet vært dominerende. Jeg har tatt alle intervjuene opp på bånd. Intervjuene er så transkribert av meg. "Transkripsjon innebærer en seleksjon og behandling av det talte ordet. En transkripsjon innebærer at noe nytt blir skapt: det en får er ikke en nøyaktig gjengivelse, men en selektiv representasjon av det sagte"(Olsson og Sørensen 2008:104).

Jeg har ikke i min studie vært på jakt etter harde fakta, eller tilnærmet sikker kunnskap. Mitt mål er å fortolke og prøve å forstå sammenhenger. "Gadamer (1992) hevder, når det gjelder den hermeneutiske forskningsprosessen, at det ikke er andres tanker vi setter oss inn i, men hva disse tankene handler om"(Olsson og Sørensen 2008:105). I den hermeneutiske forskningen ønsker man å se helheten. Metoden handler om delene og helhetens forhold til hverandre. "I den hermeneutiske tradisjonen har denne vekslingen mellom deler og helhet vært kalt den hermeneutiske sirkel. Det er kanskje riktigere å snakke om en spiral, ettersom analysen gir

større og større forståelse av innholdet i teksten eller person beretningen” (Olsson og Sørensen 2008:106).

6.1 Hvordan kan begrepene brukermedvirkning og konfliktfylte barnevernssaker nyanseres og presiseres?

Jeg har valgt å støtte meg til Seim og Slettebøs definisjon av brukermedvirkning i barnevernet. ”Med brukermedvirkning forstår vi i korte trekk at barn, ungdom og foreldre i kontakt med barnevernet er **deltagende**, og at deltagelsen skal ha en virkning. Det vil si at de som er brukere av barnevernet får **innflytelse**” (Seim og Slettebø 2007:15).

”I det begrepet legger jeg at barn og foreldre som er i kontakt med barnevernet skal delta aktivt i deres egen barnevernssak. At saksbehandleren hele tiden skal ta med barn og foreldre i diskusjoner som vedrører deres sak” (Barneombudet).

Informanten presiserer at både barn og foreldre skal være aktivt deltagende i deres egen sak. Dersom Bodils mamma hadde vært i kontakt med denne personen ville hun stilt som krav at Bodil skulle få være deltagende i sin egen sak. Da ville Bodil blitt hørt på et tidlig tidspunkt. Dette ville kunne resultert i at hun fikk hjelp på et tidligere tidspunkt, og en erfaring med at barnevernet i første omgang har en lang rekke tiltak som er å hjelpe familien i vanskelige situasjoner. Dette ville kunne vært en erfaring hun kunne bruke når hun selv fikk barn.

”I det begrepet legger jeg at de brukerne vi er i kontakt med skal ha anledning til, og rett til innflytelse” (Barnevernsarbeider1).

Når det her sies at det er brukeren man er i kontakt med som skal ha rett og innflytelse, kan barnet bli glemt. Det som skjedde med Bodil var at det kun var mor som ble hørt. Mor var i kontakt med voksenpsykiatrien, barnevern og BUP som bruker. Hun fikk anledning til å uttale seg og fikk innflytelse, men Bodil fikk ikke uttalt seg.

”Det må jo bety at brukeren har reell innflytelse på selve prosessen. Ha en aktiv rolle i selve prosessen. Hva er det jeg trenger hjelp til?” (Barnevernsarbeider2).

Her er det også bare en bruker som er nevnt. Det gir meg tanker om at det vil kunne være den som er voksen som sikres en aktiv innflytelse

”Ja i det legger jeg at brukeren skal ha anledning til å ta beslutninger i forhold til sitt eget liv i de tiltak som settes inn” (Brukerrepresentant 1).

Her er heller ikke bruker definert spesifikt, men formulert i entall. Dette tolker jeg som at barnet som bruker kan risikere å ikke bli hørt.

”Jeg vil dele det opp i to: Bruker og medvirkning. Medvirkning er vel mulighet for vedkommende å gi uttrykk for noe, og bli hørt. Altså, å ha synspunkter på sin egen situasjon, i hvert fall få lov til å bli hørt i første omgang. Bruker, det må jo være den det gjelder. Bruker av hva? Det mennesket da, som det handler om. Tenker på om jeg liker det ordet. Men, det er jo det vi bruker. Så det må jo være bruker av de ulike tjenestene” (Barnevernsarbeider 3).

Dersom Bodils mor hadde vært bruker her, ville hun kunne bli hørt og fått kommet med noen synspunkter i første omgang. Det er ikke sikkert at Bodil som barn ville blitt definert som

bruker. Informanten stiller flere kritiske spørsmål ved brukerbegrepet. Hun sier også at det må jo være den det gjelder. Det tolker jeg som at det er en mulighet for at hun vil kunne definere barnet som bruker.

”En mulighet og rett til å uttale seg om sitt eget liv. At vedkommende har en påvirkning, en reell rett til påvirkning av sitt eget liv” (Brukerrepresentant 1).

Her tror jeg også det kunne vært åpning for barnet å bli tatt med på råd i sitt eget liv. Dette fordi man da i et møte ville kunne stilt spørsmål med hvem er det sitt liv. Hvem er det vi diskuterer. Bodil ble henvist BUP på grunn av selvskading, men hun opplevde ikke at hun fikk riktig hjelp i denne forbindelsen. Hun klarte ikke å snakke om det vonde når hun visste at mor skulle ha møte om henne og hennes problemer i ettertid uten at hun fikk være med. Det ble sagt under ett av innleggene på Bufdir konferansen i oktober 2009, som hadde samtale med barn som hovedtema: ”Dersom barnet /ungdommen kun får si hvordan de har det til en enkelt terapeut eller saksbehandler for at vedkommende skal formidle det i ansvarsgruppe møte uten at barnet /ungdommen er til stede, kan det oppleves som å skrive et brev uten å få lov til å postlegge det” (Bufdir konferanse 14. oktober 2009).

En konsekvens av at det er uklart hvem som er bruker, er naturligvis at også begrepet brukermedvirkning blir uklart. Barneombudet har i 2009 kommet med en supplerende rapport til FNs komité for barns rettigheter. Barneombud Reidar Hjermandt skriver i rapporten: ”Selv om det er enkelte utfordringer knyttet til lovgivningen for å beskytte barns interesser i Norge, er det barneombudets oppfatning at hovedutfordringen ligger i å få implementert barns rettigheter i praksis. Det er i dag et gap mellom regelverket og den virkeligheten mange barn lever i” står det i forord til rapporten. ”Barneombudet er bekymret for at barnevernet ikke i tilstrekkelig grad legger til rette for at barn blir hørt. Barn har fortalt Barneombudet at familier har hatt bistand fra barnevernet i mange år uten at barnevernet har snakket med barnet alene. Det er etter Ombudets syn svært problematisk at barn gis så liten mulighet til å delta i prosesser som er avgjørende for eget liv. Partene må sikre at barnevernet gjøres kjent med veiledere og føringer fra myndighetene. Partene må sikre at barn som er i kontakt med barnevernet blir hørt”. Det er nødvendig å øke saksbehandlerens kompetanse til å samtale med barn. Norske myndigheter har nylig gitt ut en veileder om hvordan barnevernet skal snakke med barn. Innspill Barneombudet mottar, tyder på at barnevernet i for liten grad gjøres kjent med veiledere som gis ut av myndighetene. For at det skal komme barn til gode at myndighetene utarbeider denne type retnings linjer, er det nødvendig at myndighetene ansvarliggjør barnevernet og sørger for at informasjonen kommer ut til tjenestene. Barneombudet ber komiteen gi partene følgende anbefaling. Partene må sikre at barnevernet gjøres kjent med veiledere og føringer fra myndighetene Partene må sikre at barn som er i kontakt med barnevernet blir hørt”. (Utdrag fra Barneombudets supplerende rapport til FNs komité for barns rettigheter 2009:12).

Begrepene bruker og brukermedvirkning har vært sentrale i offentlig sektor her i landet i 20-30 år. Min erfaring er at begrepene i stadig større omfang blir benyttet i ulike deler av tjenesteapparatet. Det at det er et gap mellom regelverk og den hverdagen som mange barn lever i som barneombudet påpeker tror jeg kan forklares i at begrepene er uklare. Hadde begrepene vært bedre presisert tror jeg vi hadde kommet lengre med å ta barn på alvor.

Rapporten barn i Norge 2009, som Voksne for barn utgir, har som overskrift ”Omsorgssvikt i offentlig regi”. Rapporten tar norsk barnevern i nærmere ettersyn. Jeg har ikke fått anledning til

å lese rapporten, men er blitt kjent med at rapporten blant annet tar utgangspunkt i forskning gjort fra Nova av Clausen og Kristoffersen "Ny forskning (Nova -rapport 2008:3) har vist at det ikke går så bra med barn under tiltak fra barnevernet. Mange får vanskelige levekår og helseproblemer som unge voksne: Hele 77 % av tidligere barnevernsbarn har bare grunnskole eller ikke fullført videregående skole. Blant unge som ikke har mottatt tiltak fra barnevernet er prosentandlene²⁰. Langt flere barnevernsbarn mottar grunn og hjelpestønad i ung alder, sammenlignet med befolkningen for øvrig. Tidligere barnevernsbarn dør langt tidligere enn andre (Magasinet Voksne for barn Nr.4/2009).

Vi drar alltid med oss vår forforståelse som går forut for erfaringer, som gir oss alle en forventning om hvordan noe kommer til å bli. Bodil var flau over å gå ut i bygda, hun hadde en forventning om at alle fordømte henne på grunn av den familien hun kom fra. Mor til Bodil hadde sine forventninger til at alle i kommunen snakker med hverandre. Vi som jobber i hjelpeapparatet har også våre forventninger i forhold til de vi møter. Dette kan være en stor utfordring i små miljøer.

"Erfaring uten teori er blind, men teori uten erfaring er mest en intellektuell lek" Immanuel Kant, 1724-1824

Immanuel Kant har som kjent hatt en stor innflytelse på filosofien. Hans sitater er stadig levende, og aktuelle slik jeg ser det. Kant sier med dette utsagnet at vi trenger både teori og praktisk kunnskap. Alle 6 informantene sa at de hadde erfaring med brukermedvirkning. Det å spørre om erfaring var viktig. Mitt masterprogram er en erfaringsbasert master, man ønsker fra universitetet å knytte akademi og praksisfeltet nærmere hverandre. Dette har for meg gitt en mulighet til å få mer teoretisk kunnskap, samtidig som min erfaring har blitt verdsatt og brukt sammen med teorien. Jeg har fått delt opp erfaringer fra min praksis, og fått reflektert over disse erfaringene. Fenomenologien åpner for forskning der det dagligdage står i sentrum. Min erfaring er at når jeg reflekterer over min praksis og begrep knyttet til min praksis så får det konsekvenser for praksisen.

Ut fra det informantene svarte på egen erfaring om brukermedvirkning, har jeg valgt å trekke ut følgende utsagn: *"Ja, jeg har mye erfaring med det. Vi har et veldig sterkt fokus på å fremme det at barn som er i kontakt med barnevernet skal høres. Vi prøver alltid i størst mulig grad å få med oss barn og høre på råd fra barn når det er noe som skal tas stilling til som gjelder dem" (Barneombud).*

Her forteller informanten at hun har mye erfaring med brukermedvirkning. Måten hun formidler det på sier meg at hun er opptatt av at barn som er i kontakt med barnevernet skal høres. Dersom Bodil som barn og ungdom hadde blitt hørt av hjelpeapparatet ville mye kanskje kunne vært bedre for henne. "De planla livet mitt, mens jeg var ute og levde det alene" (Sitat fra Bodil i case). Det var ingen i hjelpeapparatet som spurte henne om hva hun mente, og hvordan hun opplevde situasjonen. Når hun ønsker avlastning til sitt eget barn blir hun møtt av en saksbehandler som stiller spørsmål med hennes omsorgsevne. Saksbehandler har i denne situasjonen ingen fokus på brukermedvirkning når jeg er i kontakt med henne som en kollega. Det er ingen ukjent situasjon at jeg har møtt ansatte i barneverntjenesten som har hatt denne holdningen gjennom over 20 år i helse- og sosialtjenesten.

"Ja, jeg har jobbet i barnevernet i fryktelig mange år. Jeg har jo vært med på den prosessen fra at det har vært lite fokus på brukermedvirkning, til forholdsvis stort fokus på

brukermedvirkning. Barnevernloven er jo forholdsvis klar på at det er viktig å høre på det klienten sier, og det er viktig å prøve å få til et samarbeid når man skal sette i gang tiltak i barnevernsfamilier som de aksepterer og godtar. Det er jo viktig at dem får si at dette er bra, eller at dette godtar jeg ikke. På en sånn måte har jeg erfaring med det” (Barnevernsarbeider 2).

Her trekker informanten frem at hun har vært med på en prosess fra at det har vært lite fokus på brukermedvirkning, til forholdsvis mye fokus. Hun sier at barnevernloven er forholdsvis klar på at det er viktig å høre på klienten. Det som jeg undrer meg over er at det kan virke som erfaring i brukermedvirkning handler om at barnefamilien skal akseptere og godta tiltak som settes i gang. Det gir meg noen tanker i forhold til at reell brukermedvirkning kan bli vanskelig i konfliktfylte saker dersom det er det man vektlegger. ”Det mange foreldre har felles, er den nærmest lammende følelsen av avmakt overfor det de oppfatter som den allmektige overmakt: barnevernet ” (Figenschow, Ringberg og Ekanger 2005:75).

Informanten sier hun har jobbet i fryktelig mange år, og vært med på prosessen fra lite brukermedvirkning til forholdsvis stort fokus på brukermedvirkning. Dette kjenner jeg igjen fra min egen praksis. Jeg tror en av årsakene til at vi tidligere hadde fokus på brukermedvirkning i helsefagene kan tilskrives utdanning og faglig forankring. Da jeg tok min grunnutdanning og i tidlig start på yrkeslivet fikk jeg ofte høre fra sosialarbeider at vi sykepleiere var så snille og fulle av omsorg. Vi som gruppe identifiserte oss for sterkt med pasienten og pasientens problem i vår måte å jobbe på. Gjennom denne erfaringsbaserte masteren opplever jeg at det er i ferd med å skje en endring innen sosialfagene til å trekke med seg mye fra helsefagernes grunnlags tankegang. Sykepleiertankegangen har særlig de siste ti år hatt et stort fokus på den danske filosofen, teologen og presten Løgstrup og hans livsytringer.

Dersom man opplever at man møter en overmakt tror jeg man kan komme til å gå med på tiltak man egentlig ikke er helt enige i. Særlig i situasjoner der du frykter at barnet ditt skal bli fratatt deg. Dette vil kunne bidra til at om man ikke snakker med barnet i en barnevernssak, vil foreldrene kunne fortsette omsorgs svikt så lenge tiltak fra barnevernet blir fulgt opp. Dette kan være tiltak som at barnet skal gå i barnehage. Det er da en tankevekker at det av 23 500 meldinger til barnevernet som førte til undersøkelse i 2006, så kom kun 3 % fra barnehager (Kjønnsstad og Syse 2008:254).

”Ja jeg har erfaring med brukermedvirkning. Jeg har erfaring med at brukere ikke har hatt reell innflytelse” (Brukerrepresentant 1).

Informanten sier hun har erfaring med brukermedvirkning. Det kan bety at hun faktisk har mange gode erfaringer, men det kan være en enkelt episode hun husker der brukerne ikke hadde reell innflytelse. Det kan også bety at hun generelt har erfaring med at brukeren ikke har reell innflytelse. Min erfaring er på mange måter likt det denne informanten sier. Jeg har erfaring med brukermedvirkning, men jeg har også erfaring med at brukere ikke fikk reell innflytelse i sin sak som barn. Jeg har i årenes løp møtt mange som har hatt de samme opplevelsene som Bodil. Dette er med på å prege min praksis i det tverrfaglige samarbeidet.

”Ja jeg har jo mange erfaringer, men en sak husker jeg spesielt godt. Der fikk mor være med å velge fosterhjem til barnet. Det var jo leit for mor, men samtidig fikk hun velge fosterhjem, men hun fikk ikke velge om hun skulle ha barnet eller ikke” (Barnevernsarbeider 3).

. Dette var en sak der det var bestemt at mor ikke skulle ha omsorgen for barnet. Barnevernet sikret allikevel brukervedvirkning med mor som bruker i en vanskelig situasjon. Hun sier ikke noe om erfaring med barn som brukere. Hun sier hun husker denne saken spesielt godt. Det betyr kanskje at det ikke er så vanlig at det skjer

”I st.meld nr.40 (2001-2002) barne- og ungdomsvernet punkt 9.5.5 ble spørsmålet om lov – eller forskriftsfesting av at barnevernet først må søke etter fosterhjem i familie og nettverk omkring barnet nærmere drøftet.

Det ble her foreslått og lov- eller forskriftfeste at barnevernet ved rekruttering av nye fosterhjem først og fremst må søke etter mulige fosterhjem i familie og nettverk omkring barnet. Stortingsmeldingen er fulgt opp av egen forskrift om fosterhjem av 18. desember 2003, fastsatt av Barne – og familiedepartementet. Barne- og familiedepartementet har i forskriftenes § 4,2 ledd bestemt at barneverntjenesten alltid skal vurdere om noen i familien eller barnets nære nettverk kan velges som fosterhjem til barnet. Forskriften har fått et helt annet innhold enn det som ble foreslått i stortingsmeldingen. Det stilles langt mindre krav til utvelgelse av fosterhjem enn det som ble foreslått der”(Figenschow, Ringberg og Ekanger 2005:116).

Alle informanter sier at de har erfaring med brukervedvirkning. Det er spennende at erfaringene er så forskjellige. Informantene har i likhet med meg sine erfaringer fra livets små og store opplevelser. ”Gjennom veksling mellom for forståelse og nye erfaringstolkninger bygger vi ut vår språkforståelse, våre grunnleggende trosposisjoner om hvordan verden henger sammen, og vi samler opp et reservoar av personlige erfaringer. Min personlige hermeneutiske sirkel skrur seg videre gjennom hele livet gjennom en evig veksling mellom for- forståelse og tolkning, teori og praksis, refleksjon og opplevelse (Aadland 2004:193).

”I tillegg til rettighetsargumentet begrunnes brukervedvirkning med at dette gir langt bedre effekt, enn når barnevernet alene bestemmer hva som er til barnets beste. Brukervedvirkning er derfor en verdi i seg selv og en strategi i barneverntjenestens arbeid” (Haugland 2007:243). Det er vel ingen som har innvendinger mot at det er en verdi i å bli hørt i sin egen sak. Informantene mine ble spurt om de trodde brukervedvirkning var like realistisk i alle saker i barnevernet.

”Det er jo et mål at brukeren skal være med i alle barnevernssaker. Men det viser seg jo at det ikke skjer i så stor grad som det burde skje. Men jeg tenker at det kan være realistisk hvis man har et økt fokus på det” (Barneombudet).

Det er et mål og realistisk om man har et fokus på det blir det sagt. Dersom barnet defineres som bruker tror jeg også dette vil være mulig. ” I EMDs dom i saken Kutzner versus Germany som gjaldt flytting av to barn på 5 og 3 år fra foreldrene , ble det uttalt at saken var avgjort på mangelfullt grunnlag blant annet på grunn av at barna ”have at no stage been heard by the judge” (punkt 77 i dommen).Da saken senere ble behandlet i Storkammer, fant flertallet at det ikke var begått noen feil. Det lå innenfor statens skjønnsmargin å ta hensyn til de konkrete forhold i saken, herunder alder og modenhet hos de enkelte barn. Stang kritiserer avgjørelsen for ikke å drøfte en mulig konflikt med FNB art.12. Hun understreker at barnets alder og

modenhet bare er avgjørende for hvilken vekt barnets uttalelse skal vektlegges, ikke for selve retten til å uttale seg (Stang 2007 s. 115)(Kjønnsstad og Syse 2008:258).

Jeg tror man må ha mer fokus på at dette med alder og modenhet er avgjørende for hvor mye uttalelsen skal vektlegges. Voksne må ha en plikt til å lytte på barns mening om barnet ønsker å uttale seg. Så blir det opp til de voksne å treffe beslutninger, og avgjøre hvor avgjørende det barnet har sagt skal trekkes inn.

”Ideelt sett så burde det jo det. Barnevernloven legger jo ikke opp til det at klienten skal være aktivt med selv. Barnevernloven slik den er uformet så er det helt umulig, helt urealistisk at man skal ha reell brukermedvirkning, altså ha kontroll over saken sin som bruker” (Brukerrepresentant 1).

Denne informanten påpeker at det er langt mellom det som er ideelt. Hun trekker frem at barnevernloven ikke gir adgang til brukermedvirkning. Hun legger slik jeg vil tolke det at brukermedvirkning er å ha kontroll over sin egen sak. I det å ha kontroll over en sak legger jeg at man har styring over saken. Det betyr at denne informanten mener at det er den voksne som er bruker og som ikke får ha styring over sin sak. Jeg er ikke helt enig i at barnevernloven ikke legger opp til dette, mer tvert i mot. Det er sannsynligvis mer de som forvalter lovverket som bidrar til dette. Det ville ikke vært urealistisk at Bodil selv skulle uttale seg i sin sak verken som barn, ungdom eller som voksen. Jeg tror denne informanten spesielt tenker på at barnevernet har mulighet til å bruke tvang. Allikevel så tror jeg at det er mulig å høre på hva brukeren har å si selv om det kommer til en tvangssituasjon.

”Når jeg sitter og reflekterer over det ser jeg jo at det kanskje finnes en mulighet i alle saker” (Barnevernsarbeider 3).

Jeg husker denne uttalelsen spesielt godt. Informanten ble på en måte forbauset slik jeg opplevde det, når hun så at ved refleksjon fant ut at det kanskje finnes en mulighet i alle saker. Det er muligens en av de store utfordringene at det blir for lite tid til refleksjon over egen rolle. Når jeg sitter og reflekterer over Bodil og hennes liv, ser jeg mange måter ting kunne vært gjort annerledes på. En av mine refleksjoner er om voksenpsykiatrien som mor til Bodil hadde en relasjon til, burde hatt mer fokus på at hun hadde barn. Dette ville kunne bidratt til å hjelpe henne med foreldrefungeringen. Jeg tror refleksjon vil åpne for en større forståelse av kontekst fra alle berørte parter.

”Ja, det tror jeg, men på ulikt nivå. Jeg tror faktisk det kan være brukermedvirkning selv om det kan komme en tvang. Selv om barnevernet må si at noe ikke er bra nok, så kan de det gjelder få bli med i tankeprosesser. Det er krevende å ta medvirkning på alvor, da kan ikke barnevernet bare bestemme, men må jobbe på en litt annen måte” (Barnevernsarbeider 2).

Denne informanten ser mulighet til brukermedvirkning selv om det kan komme til bruk av tvang. Dersom barn defineres som brukere tror jeg også at det er mulig i de fleste saker, men man må jobbe på en annen måte. En annen måte kan være at barn får delta på ansvarsgruppe møter. De kan sammen med sin kontakt i barnevernet være med på å sette opp sakliste. De vil da få en bekreftelse på at det handler om dem. De må få være hovedpersonen i sitt liv.

Bodil hadde flere situasjoner der hun kunne vært aktivt deltagende i livet sitt. Hun og søsteren skulle fått snakket med en voksen i hjelpeapparatet på et tidlig tidspunkt. ”En rett til å si sin mening innebærer en rett til å bli behandlet som et selvstendig menneske med krav på respekt,

ikke bare som en gjenstand som skal fortolkes og forstås av eksperter”(Kjønstad og Syse 2008:258).

”Nei det tror jeg ikke, ikke fullt ut”(Brukerrepresentant 2).

Informanten utdyper ikke hvorfor, men har ikke tro på at det er mulig å få til dette fullt ut. Satt helt på spissen er det selvsagt muligens riktig at brukervedvirkning ikke er mulig fullt ut. Jeg tror allikevel en slik tankegang kommer av manglende kjennskap til fenomenet brukervedvirkning, og til barns rettigheter i barnevernssaker.

Informantene er ikke enige i om brukervedvirkning er realistisk i alle saker i barnevernet. På de foregående spørsmål var ikke uenigheten så tydelig hos informantene, som det kommer frem i spørsmålet om brukervedvirkning er like realistisk i alle saker i barnevernet. Her er meningene sprikende. Ville informantene vært mer samstemt om brukerbegrepet hadde vært tydeligere definert? Loven sikrer barn uttalerett fra fylte sju år. Det er derfor en saksbehandlingsfeil å ikke spørre barnet hva det ønsker. Ingen av informantene poengterer dette. Selv om det ganske nylig er gitt ut en veileder om hvordan barnevernet kan legge til rette for at barn kan bli sett og hørt, er det ingen av informantene som trekker dette frem.

6.1.1 Hva er en konfliktfylt barnevernssak?

”Filosofen Nina Karin Monsen sier om omnipotens at det både mellom mennesker og i mennesket, eksisterer en dyp eksistensiell konflikt. Dette er konflikten om å være den eneste ene, Omnia, det suverene individ, og å være ingen, Nemo. Hun viser til at vi mennesker er levende, åndelige organismer med motstridende intensjoner og interesser. Vi er Nemo når vi føler oss små, dumme, ubetydelige og hjelpeløse, og Omnia når vi er suverene og beruset av muligheter, makt og håp”(Haugland 2007:263).

Jeg tolker Monsen dit at hun mener vi kan bære på både indre og ytre konflikter. Konfliktbegrepet er et begrep som ofte brukes i barneverntjenesten. Begrepet er så hverdagslig at de fleste av oss reflekterer sannsynligvis lite over hva vi legger i det. Jeg synes svarene fra informantene sier noe om at begrepet i stor grad er et begrep som har en allmenn gyldighet som folk forstår. De fleste informantene besvarer spørsmålet med å si noe om hva de legger i en konflikt i en barnevernssak.

”Det er jo en sak der det er store konflikter. Det kan være konflikt mellom foreldre og barn, eller foreldre og barnevernet. Eller mellom foreldre og fosterhjemmet. Det kan være konflikt mellom veldig mange involverte parter. Konflikten kan være mellom tjenesteinstansene. Det kan nok ofte være at det første man tenker på når man sier at en sak er konfliktfylt, er at foreldrene er lite samarbeidsvillige. Det er vel den raskeste konklusjonen, men vi er opptatt av at konflikten kan være mellom mange ”(Barneombudet).

”Men som barnevernets egentlige legitime oppdragsgiver, stiller barnet med helt særlige handikap: Barnets interesser må fremmes ved talsmenn eller informanter som ikke er utpekt av barnet selv. Og når barnets problem står i konflikt med disse ansvarlige, eller pårørende, eller i konflikt mellom dem, er barnet uten egentlig rettsvern” (Schelderup, Omre og Marthinsen 2005:28). Dette er en stor utfordring i forhold til brukervedvirkning i barnevernet. Barnet har krav på et rettsvern, men når ”de lærde strides”, og det er konflikt mellom mange aktører, blir rettsikkerheten til barnet truet. Jeg har selv erfaring med at slike konflikter eksisterer. Jeg

opplever vel særlig at det er imellom spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten det hersker mye uenighet mellom fagfolk. Dette gjelder både i barnevern og i psykisk helsevern.

”I det begrepet er det første jeg tenker på at det er konflikt mellom de voksne i familien, og barnevernet. Konflikt i forhold til tiltakene, eller undersøkelser som barnevernet gjør. Men det kan også bety at en barnevernssak kan være konfliktfylt i forhold til ungdomssaker hvor ungdommen er veldig uenig i det barnevernet sier” (Barnevernsarbeider 2).

Denne informanten trekker frem at konflikten er mellom de voksne i familien og barnevernet. Det er ikke så underlig at disse konfliktene oppstår når man vet at barnevernet skal være både hjelper og kontrollør i samme sak. Dersom barnevernet hadde tatt Bodil med som bruker da hun var barn, ville muligens dette ført til en konflikt med hennes mor. Dette tror jeg med bakgrunn i hennes uttalelser og trusler om barnevernet til Bodil da hun var liten. Hun advarte også henne mot å fortelle om svangerskapet til meg for da ville barnevernet komme og ta barnet fra henne. Det ville også kunne kommet til konflikt mellom kommunalt barnevern og spesialisthelsetjenestens psykiatri der mor til Bodil var pasient. Informanten sier også noe om at det kan være konflikt mellom ungdom og barnevernet.

”Det er jo barnevernet som sitter med makta, som styrer det hele. Barnevernet har i bunn og grunn et stort ansvar for hvordan samarbeidsklimaet skal være. Det er vel dessverre sånn at i en travel hverdag blir klienten sett på som håpløs, barnevernet ser ikke muligheten” (Barnevernsarbeider 3).

Her tolker jeg mye frustrasjon fra informanten. Hverdagen er så travel at man ser ikke de mulighetene som finnes. Jeg tror dette nødvendigvis ikke handler om tid, men at man ikke makter å endre innførte rutiner. Det er sterke ord som brukes ved at man ser på klienten som håpløs. Dette gir meg tanker om at informanten har kjent systemet over mange år, og føler at hun ikke makter å tilfredsstille krav i forhold til brukermedvirkning. Et møte mellom mennesker der man ser på hverandre som håpløs kan gi utgangspunkt for en vond prosess for begge parter.

”Når en sak er konfliktfylt betyr det at partene har hatt ulike interesser i en sak. For barnevernssaker tenker jeg at et element av tvang er det som skaper konflikt” (Brukerrepresentant 1).

Her trekker informanten spesielt fram at det er elementet av tvang som skaper konflikt. ”Konflikt handler ikke primært om å være uenig, men om atferd og samspill mellom to eller flere parter som er uenige” (Haugland 2007:17). Er det måten vi møter hverandre på i konfliktfylte saker som skaper konflikten? Dersom den ansatte i barnevernet påpeker at det er de som sitter med myndighet til å fjerne barnet fra hjemmet om foreldrene ikke gjør som barnevernet krever fra første stund, vil det etter min mening være en start på noe som kan bli en konflikt. Dersom man opplever at en av partene har en atferd som ikke er preget av gjensidig respekt. Dette kan ha flere ulike årsaker. Det kan være noe så enkelt og så vanskelig som språk og kultur. Jeg opplever ofte at mine brukere i psykiatritjenesten med bakgrunn fra kysten, har et mye barskere språk enn de fra innlandet. Med barskere språk vil jeg spesielt trekke fram bruk av banneord i sine fremstillinger. I det samiske samfunn kan begrepet ”taushet er samtykke”, bety det motsatte av dets betydning på norsk. Dersom man ikke kjenner til hverandres språk og kultur, kan det føre til en arena som skaper konflikter.

”Det kan jo være mange ting, men det jeg tenker fort på er der hvor det kommer opp veldig tydelige ulike tanker om hva som kan være videre arbeid. Jeg tenker ikke at man må være enige. En omsorgsovertakelse trenger ikke å være konfliktfylt, men det kan være vanskelig. Men konflikt handler om at man ikke får til en prosess sammen. Jeg tror at om partene får en følelse av å bli hørt, kan man godt være uenige. Vonde prosesser er ikke det samme som konfliktfylte bestandig”(Barnevernsarbeider 2).

En årsak til at disse partene har så ulik oppfatning om hva de legger i begrepet konfliktfylt barnevernssak, tror jeg er at de definerer brukerbegrepet ulik. Dersom Bodil var bruker som barn ville hun kunne opplevd en vond prosess om barnevernet hørte på henne om morens alkoholmisbruk. Det kunne resultert i en omsorgsovertakelse. Det kunne også resultert i at mor hadde fått mer hjelp med sine problemer

”Konflikt defineres at det er uenighet. Men det skal være mer enn uenighet, det skal være et ubehag for en av partene i forbindelse med uenighet”(Brukerrepresentant 2).

Bodil ønsket avlastning til Siri en helg i måneden fordi hun var deprimert og sliten. Når barnevernet kontaktes stiller de spørsmål med om hun i det hele tatt er egnet som omsorgs person. Når man ser på denne situasjonen kan det være at informanten har hatt en lignende erfaring i sitt liv. En av partene som ikke helt skjønner hvorfor den andre trenger hjelp. Dette vil kunne gi et ubehag til den som føler seg mistrodd. Jeg tror dette kan gå begge veier. ”Dette handler ikke om ondskapsfullhet, som enkelte kritikere av barnevernet synes å tro, men om en overlevelses mekanisme i et enormt krysspress der barnevernsarbeidere blir stående alene med altfor komplekse oppgaver. Intervju med Randi Haugland (Figenschow, Ringberg og Ekanger 2006:77).

Hva om barnet i tillegg opplever konflikt mellom foreldre og fosterhjem, og mellom partene i hjelpeapparatet? Hva om ingen av disse hører på hva barnet har å si? Min tanke er at vi i hjelpeapparatet fort kan bli Omnia, vi blir beruset av vår egen makt. Dette utsagnet fra en av informantene får meg til å tenke at når den som sitter med makta ser på situasjonen som helt håpløs, vil vedkommende kunne oppleve avmakt. Avmakt betyr maktesløshet som er det motsatte av innflytelse. Dersom hjelperen føler at hun mangler innflytelse vil hun kunne føle at hun kommer til kort. Hun klarer ikke å hjelpe den hun er satt til å hjelpe. Den som trenger hjelp vil kunne oppleve at hun ikke får den hjelpen hun trenger.

Det er profesjonelle som skal utføre arbeidet i barnevernet. De er gitt myndighet til å hjelpe barn, om nødvendig uten samtykke fra barnets foreldre. Kan man som profesjonell komme i en situasjon at man bruker makt fordi man selv opplever avmakt? ”Den fenomenologiske reduksjon innebærer at interessen sentreres rundt fenomenverden slik informanten opplever den, mens den ytre verden kommer i bakgrunn”(Thagaard 2006:36).

6.1.2 Min oppsummering: Hvordan kan begrepene brukemedvirkning og konfliktfylte barnevernssaker nyanseres og presiseres?

Alle informantene påpeker at det handler om rett til innflytelse, ta beslutninger og være deltagende. Informantene legger på mange måter det samme i begrepene som både Seim og Slettebø, og som fra politisk hold er definert i begrepet i tidligere nevnte Stortingsmelding.

Jeg møtte seks forskjellige personer i forbindelse med mine intervjuer. Disse personene hadde ulik bakgrunn og ulik erfaring med brukermidvirkning i barnevernet. Når jeg kontaktet de ulike

informantene, var det for at jeg ønsket å vite hvordan deres syn på mitt tema var fra deres synsvinkel. Med bakgrunn i at det i en konfliktfylt barnevernssak vil kunne være mange aktører, er deres ulike bakgrunn verdifull. På denne måten er begrepet brukermedvirkning definert av representanter for flere, enn om det bare hadde vært barnevernsansatte som ble intervjuet.

Når jeg spurte om hva de legger i begrepet brukermedvirkning, fikk jeg et innblikk i hva de mente om det fra sitt ståsted. Flere av informantene sa at det handlet om en rett til innflytelse. Det var ingen av informantene som påpekte at retten til innflytelse står sentralt i både lovverk og de internasjonale barne- og menneskerettighets konvensjoner.

Selv om de definerte brukermedvirkning ganske likt, kommer det frem at det er uklart hvem som defineres som bruker når vi snakker om brukermedvirkning. ”Et grunnleggende problem med brukermedvirkning eller deltagelse, er at selve begrepsbruken ikke gir noen garanti for faktisk anvendelse ”(Schelderup, Omre og Marthinsen 2005:3).

En av informantene tenkte på om hun liker ordet bruker. Flere av informantene bruker både begrepet bruker og klient når de blir intervjuet. Ingen av informantene er tydelig på at barn og ungdom skal være hovedpersonen i barnevernet. Ingen av informantene sier at barn og ungdom må betraktes som selvstendige brukere av barnevernet. Det kan være at spørsmålet ble stilt på en slik måte at det var det som er årsaken til at ingen av informantene påpeker dette. Jeg tror allikevel ikke det er det som er årsaken. Jeg tror at det som kommer frem fra informantene er representativt for både fagfolk og brukere av tjenesten, det er uklart hvem som er bruker.

Pasientrettigheter er mer presise og større enn barns rettigheter i forhold til brukermedvirkning. Dette kommer også frem i forhold til Fritt sykehusvalg. Når det ikke er akutte situasjoner, har du som pasient en rettighet til å velge hvilket sykehus du ønsker å benytte deg av i hele landet. Alle har krav på fastlege som de kan skifte et visst antall ganger om de ikke er tilfreds med vedkommende fastlege. Slik jeg kjenner praksis fra barnevernet, er det barnevernet som avgjør om man ønsker å sette en konfliktfylt sak til et annet barnevern enn det som er i hjemkommunen til partene. Det er ikke kjent for meg om du som bruker av tjenesten kan be om at en annen kommune skal avgjøre din sak. Dette burde kanskje være noe som særlig bør vurderes i små kommuner der ”alle kjenner alle”.

Min bakgrunn som sykepleier gjør at pasientbegrepet er et begrep jeg har nærhet til. I helsevesenet er det tydelig hvem som er pasient. Dette kommer tydelig frem også i pasient rettighetsloven. Jeg ser at en sammenligning av helsevesen og barnevernets begrep i første omgang kan virke lite gjennomtenkt. Jeg tror allikevel dette ikke er så galt. Min erfaring er at vi med bakgrunn fra helsevesenet oftere stille spørsmål om hvem er pasienten. Når vi møter pårørende som kommer med ulike krav som de ønsker gjennomført til beste for sine, stiller man ofte spørsmålet, hva sier pasienten om dette?

Jeg synes det som kommer frem i mitt innsamlede materiell bekrefter at det er viktig å nyansere og presisere begrepene brukermedvirkning og konfliktfylt barnevernssak.

Dersom begrepene hadde vært mer presise ville det ikke vært så mye uklarhet i hva som legges i begrepene fra de ulike partene. Det viktigste vil være å få en tydelig definisjon på hvem som er bruker i barnevernet. Det må bli bedre rutiner for å sikre at barn blir aktive deltagere i sin egen sak. Dersom barn blir mer deltagende i ulike prosesser, vil dette sikre brukermedvirkning. Det er likevel viktig at ikke brukermedvirkning fører til at de profesjonelle ikke våger å bruke

sin makt og sin kunnskap på en konstruktiv måte. ”Arbeidet i barnevernet handler ofte om marginaliserte familier og utsatte barn. En betingelsesløs brukermedvirkning kan medføre skade for samfunnets mest sårbare grupper, og en må ha det helt klart at selv i de svakeste familier kan det skje maktutøvelse som barnemishandling og kvinnemishandling”(Scheledrup ,Omre og Marthinsen 2005:69).

Hermeneutikken har fokus på hvordan jeg forstår og tolker mine omgivelser. Min handling tar utgangspunkt i den forståelse jeg har oppnådd. Dette er et av etikkens hovedspørsmål.

”I det etiske landskapet har særlig to tenkere fremhevet møtet mellom et Du og et Jeg som selve grunnmodell for etikken. Dette har fått stor betydning for omsorgstenkningen i Norden i de siste ti åra. Den litauiske filosofen Emmanuel Levinas (1906-1995) og den danske teologen Knut Ejlert Løgstrup (1905-1981), har felles anliggender at de sentrerer oppmerksomheten om mitt etiske ansvar på møtet med den andre”(Aadland 2005:203).

Levinas har sterke impulser fra både Husserls fenomenologi og Heideggers eksistensielle hermeneutikk. ”Ta vare på den andre! Å være menneske er først og fremst og være medmenneske. Du kan ikke velge om du skal gjøre godt mot en annen, du er rett og slett utlevert til kraver som går ut fra den andres ansikt. Dette er ufravikelig og kan ikke velges ,eller velges bort”(Aadland 2005:204). Slik tenker Levinas. I arbeid med barn vil dette være en god grunnlagstanke for barn trenger at vi som voksne skal ta vare på barnet. Det er viktig at det rettes oppmerksomhet rundt det at selv om barn skal være deltagende, betyr det ikke at barnet skal være den som tar beslutningen.

6.2 Hvordan kan brukermedvirkning sikres, og er det like realistisk i konfliktfylte barnevernssaker som i andre deler av hjelpeapparatet?

Barnevernet er gitt myndighet til å utøve makt. Det er allikevel et juridisk krav om at barn skal høres og være med på beslutninger som angår dem selv. Mye tyder på at dette er noe det syndes mot i mange situasjoner i dag. Det er ofte krevende å endre etablert praksis. På spørsmål om hvordan man kunne sikre brukermedvirkning var dette et av svarene: ” *Jo mer kontakt det er med brukerne, jo hyppigere møter man har, jo lettere er det å få til. Dersom barnevernet er flinke til å ta med barnet i beslutningen, så er det også enklere å ta en beslutning som er til barnets beste. Brukermedvirkning handler om å diskutere, det handler ikke om å være enige om ting. Jeg tenker man må møte hverandre med respekt selv om man er uenige*”(Barneombudet).

Her er fokus helt tydelig på barnet, og barnet er definert som bruker. Informanten påpeker også at man trenger ikke nødvendigvis være enige om ting.”I følge barnevernsloven er det barnets beste som skal være det styrende prinsipp, og således er barnet primærbruker. Men også foreldre er brukere, både fordi de selv har status som klienter, og har egen parts rettigheter, og fordi barnets beste i de fleste sammenhenger vil innebære at det jobbes for bedre forhold i foreldrehjemmet”(Sandbæck 2001), (Horverak og Solstad 2008:2008).

Selv om foreldre også er brukere, tror jeg de fleste foreldre ønsker det beste for sitt barn. Jeg tror derfor det er sentralt å møte dem med respekt og ha hyppige møter for å få en god relasjon.

”Det er at partene får være med på å bestemme. Partene kan får være med i beslutningsprosesser selv i veldig konfliktfylte saker. Barnevernet har jo en soleklar plikt til å høre på barnet. Ved å høre på barnet, får det kanskje en følelse av at det får være med på å bestemme. Det kan jo være at barnet får være med på hvor samværet skal gjennomføres”(Barnevernsarbeider1).

Denne informanten har også fokus på barnet som primærbruker. Informantens utsagn sier i stor grad det samme som den forrige informanten sa, men med andre ord.

”Barnevernet er en maktinstans, ikke bare en hjelpetjeneste. Dersom brukermedvirkning skal være et mål må det skje en holdnings endring, og en lovendring. Det er der det må begynne. Barnevernet har riset bak speilet. Det er hele tiden sånn at brukeren har ikke noe valg dersom barnevernet har bestemt at det skal gjennomføres et vedtak. Det blir til sist som barnevernet bestemmer(Brukerrepresentant 1).

Det blir til sist slik barnevernet bestemmer. Dette utsagnet opplever jeg som et gufs fra fortiden, der man hadde en paternalistisk holdning i barnevernet. Det er allikevel en uttalelse som kommer 18 år etter at man har vedtatt at barn skal høres. Det kan ligge både makt og smerte bak disse ordene

”Det er avhengig av hvilken sak det er. Advokat er jo en måte å sikre brukermedvirkning på. Samtidig så burde det kanskje være unødvendig. Det må nok være åpenhet helt fra begynnelsen av, foreldrene må få anledning til å vite hva barnevernet tenker”(Barnevernsarbeider 2).

Her trekkes advokat frem som en måte å sikre brukermedvirkning på.”Advokater kan bidra til at konflikter mellom barnevern og foresatte dempes, og de kan bidra til at uenighet forsterkes”(Figenschow, Ringberg og Ekanger 2006:138). Advokatene er de som med loven i hånden skal formidle om det som foregå er rett eller galt i en konfliktfylt sak. Mitt inntrykk er at barnevernet har sine faste advokater som de bruker, mens brukeren har sine. Vil en advokat som kun har erfaring med å representere enten barnevernet, eller bruker være en representant som sikrer brukermedvirkning? Jeg tror i de fleste tilfeller ja. Dette fordi jeg tror de fleste advokater er opptatt av yrkesetikk i forhold til hvor langt de kan gå med å fremme at urett skjer.

”Barnevernet har jo makt, det kommer jo litt an på hvordan man definerer brukermedvirkning. Jeg vet ikke, kanskje burde en representant fra brukerorganisasjonen være med som fullmektig, eller bisitter for klienten. Det kan jo også være noe. Det kan jo være godt for barnevernsarbeidere også at andre får se hvordan de arbeider”(Barnevernsarbeider 3).

Det kommer an på hvordan man definerer brukermedvirkning sier denne informanten. Dette gir meg igjen en tanke om at det er mye uklarerhet i forhold til begrepet.

”Det å ha respekt, en umiddelbar respekt for de har en kunnskap at de sitter inne med viktig kunnskap om hva som er bra for seg selv. Å ha en innsikt i seg selv, altså en forståelse for det”(Brukerrepresentant 2).

Dette utsagnet sier mye om hvor viktig det er å våge å invitere den andre inn i samtalen. Lytte til hva den du møter har å si i om sitt liv og sine erfaringer. Ikke minst i forhold til barn synes jeg dette er kloke ord om hvordan man kan sikre brukermedvirkning. Informanten sier også at man må ha en innsikt i seg selv.

6.2.1 Er brukermedvirkning like realistisk i barnevernet som i andre deler av hjelpeapparatet?

Psykisk helsevern har etter hvert etablert sterke bruker organisasjoner. Med min bakgrunn i psykisk helse og rus har jeg gjennom mange år jobbet mye med bruker medvirkning. Jeg var derfor nysgjerrig på om informantene trodde brukermedvirkning var like realistisk i barnevernet som i andre deler av hjelpeapparatet.

”Ja, det tenker jeg at det egentlig ikke er tvil om. Ja, det tror jeg. Brukermedvirkning er noe man skal ha som mål. Jeg tenker at hjelpeapparatet må holde et kryss i panna, hjelpeapparatet må hele tida ha fokus på brukermedvirkning. Brukerorganisasjoner og hjelpeapparat må minne hverandre på det hele tiden. Helt klart, definitivt. Dersom brukere får ta mer del i prosessen vil de også lettere skjønne hvordan barnevernet jobber.” (Barnevernsarbeider 2).

”Det burde være det, men jeg tror ikke det er realistisk. Hvis man tenker seg at barnevernet er en hjelpetjeneste så er det jo en selvfølge at folk får sette en diagnose på sin egen situasjon. Innenfor dagens lovverk er det ikke realistisk. Jeg tror barnevernet bør skille mellom hjelpe og makt delen ” (Brukerrepresentant 1).

”Lite realistisk. Jeg tror nok det er lettere andre steder. Jeg tror om man føler at man ikke blir trua på sin egen kunnskap så er det lettere å invitere folk inn, da vil det gå an også i barnevernet” (Brukerrepresentant 2).

To av informantene var ikke like sikker i sin uttalelse på om det var like realistisk i barnevernet som i andre deler av hjelpeapparatet. Det at synspunktene er forskjellige overrasker meg ikke. En årsak er at brukerorganisasjoner i barnevernet er lite kjent, og lite synlig. Jeg ser allikevel at det er en stor åpning for et ønske om samarbeid mellom brukerorganisasjoner og barnevernet hos informantene.

6.2.2 Vil brukerorganisasjoner kunne benyttes som høringsinstans i konfliktfylte barnevernssaker?

Informantene ble spurt om de trodde brukerorganisasjoner knyttet til barnevernet vil kunne benyttes som høringsinstans i konfliktfylte barnevernssaker.

”I konkrete saker, nei det synes jeg ikke. Systemet er jo lagt opp til at barnet skal høres, så det er jo andre som sikrer brukermedvirkning for barnet. Det er jo ulike instanser som er barnas talsperson og advokat, i den grad det ikke sikres brukermedvirkning så handler det ikke om at ikke instansene eller regelverket ikke er der. Det handler nok om mangel på kunnskap, eller redsel for å ta barna med i for alvorlige beslutninger” (Barneombud).

Her mener informanten at brukerorganisasjoner ikke skal tas med i konkrete saker. Argumentasjonen er at systemet sikrer brukermedvirkning. Sikrer systemet brukermedvirkning når vi etter så lang tid ikke er kommet særlig lenger her i landet? Informanten reflekter over at det er mangel på kunnskap, eller redsel som er årsaken til dette. Redsel for å dra med barna i sin egen sak. Barn har på en side rett til å bli sett og hørt, men også rett til beskyttelse. Det kan være utfordringer å involvere barn i enhver beslutningsprosess om sitt eget liv. Særlig i situasjoner der du møter det tause barnet som ikke vil si noe om forholdene hjemme. Bodil var

et barn som lærte seg at taushet var den beste måte å møte verden på. Det kan være en utfordring å møte de tause barna i barnevernet. Jeg tror allikevel det er fullt mulig.

”Det vil sånn som jeg ser det, bli enda flere kokker som er inne og koker, noe som gir enda mer søl. Man må heve statusen til den det faktisk gjelder slik at den blir hørt.” (Brukerrepresentant 1).

Statusen må heves til den det gjelder. Det er slik jeg ser det, nettopp en av de store utfordringene i barnevernet. Statusen til barnet må heves, barnet må involveres mer aktivt i sin egen sak. ”Det er ikke uvanlig at barn blir sinte når de blir holdt utenom beslutningsprosesser som medfører store endringer i deres liv”, står det i kapittel to i veilederen: ”Barns deltagelse i barnevernssaker”, utgitt av barnevernets utviklingscenter i Nord Norge. Det kan være en utfordring å nå inn til det sinte barnet både for foreldre og hjelpeapparatet. Det er viktig å være oppmerksom på at sinnet faktisk kan være en reaksjon på at man føler at man ikke blir forstått. Når denne informanten sier at det blir flere kokker som er inne og lager enda mer søl, tolker jeg utsagnet slik at det allerede er mye søl i samarbeidet mellom brukerorganisasjoner.

”Ja, jeg tenker at det jo overhode ikke er noe farlig eller skadelig. Det er jo en berikelse å kunne benytte seg av andres kompetanse og måtte høre på de innspillene som kommer fra andre organisasjoner er jo veldig bra” (Barnevernsarbeider 1).

Her åpner informanten for at man skal kunne samarbeide mellom brukerorganisasjoner og barneverntjenesten. Informanten påpeker at man kan lære av hverandre og benytte seg av hverandres kompetanse på en god måte.

”Ja, at de skal kunne være med som en sånn brobygger tenker du? Det kan godt hende, jeg vet sannelig ikke om jeg har tenkt på det. I direkte kontakt i enkeltsaker med barneverne, tror jeg mer på å jobbe med relasjoner mellom dem det gjelder. Men sånn offentlig i media og sånn, da må jo alle kunne mene noe” (Barnevernsarbeider 2).

Denne informanten ønsker ikke brukerorganisasjoner inn i enkeltsaker. Hun sier man må jobbe med relasjoner. Utfordringen er vel nettopp når man ikke helt får til relasjonen med brukeren at man ønsker kontakt med brukerorganisasjoner. Når man som bruker føler seg overkjørt og misforstått.

6.2.3 Vil felles opplæring mellom brukere og ansatte i barnevernet kunne være nyttig?

Jeg opplevde at barnevernsproffene fra Forandringsfabrikken fikk stående applaus fra ca. 350 ansatte i ulike deler av hjelpeapparatet når de kom med sine innspill som profesjonelle brukere av barneverntjenesten, på den årlige Bufdir konferansen i oktober 2009. Barnevernsproffene er ungdom i alderen 14-19 år fra ulike deler av landet som har erfaringer fra mange barnevernsinstitusjoner. Barnevernsproffene er et prosjekt ledet av Forandringsfabrikken. ”Samarbeidspartnere har vært Voksne for barn, Landsforeningen for Barnevernsbarn og organisasjonen for Private Barnevernstiltak. Det er finansiert av Helse og Rehabilitering. Godt og dårlig. Fokus har vært på opplevelsene av hva som har vært godt, og hva som har vært mindre bra i den hjelpen de har fått i barnevernet. Deltagerne kan trekke frem det de mener er vesentlig. De har fått mulighet til å foreslå endringer av praksis, for at enda flere skal få god hjelp av barnevernet” (www.forandringsfabrikken.no).

Det virker som det er mye vilje til brukermedvirkning, og man ønsker å lære av hverandre.

”Ja, absolutt. Dette er noe som bør være på dagsorden hele tiden. Det er et vanskelig felt så det er viktig med kursing og opplæring” (Barneombud).

”Ja, det tror jeg vil kunne være veldig nyttig, da hører og lærer man noe om det samme, man kan jo selvfølgelig mene forskjellig, men det er alltid et godt utgangspunkt å ha felles opplæring” (Barnevernsarbeider 2).

Dette var et av spørsmålene nesten alle var enige om ville kunne være viktig og fint. En av informantene sa; *”Det er et asymmetrisk forhold mellom barneverntjeneste og den enkelte bruker så om man skal få til dette må det gjøres noe så folk ikke føler sånn avmakt” (Brukerrepresentant 1).*

Maktaspektet vil alltid være tilstede mellom bruker og hjelper. Denne informanten sier at forholdet imellom barneverntjenesten og den enkelte bruker er asymmetrisk. Selv om myndiggjørende praksis forsøker å bidra til utjevning av makt mellom hjelper og hjelpemottaker, vil makt og kontrollaspektet alltid være tilstede i konfliktfylte barnevernssaker. Dette er etter min mening også en nødvendighet, men ingen hinder for en god brukermedvirkning.

Det var kun en av informantene som ikke kjente til situasjoner der det hadde vært hensiktsmessig med brukermedvirkning uten at dette ble sikret. Alle de andre kom med ulike eksempler de kjente, i tillegg ble det sagt:

”Vi hører jo om det i media. Det skjer både i somatiske sykehus i psykisk helsevern og i barnevern. Pårørende står frem og sier at de ikke blir hørt, at de blir glemt og at taushetsplikten hindrer dialog” (Barnevernsarbeider 2).

6.2.4 Har du forslag til hvordan man kan sikre praktisk brukermedvirkning i den kommunale delen av barneverntjenesten?

Informantene var alle enige om at barnevernet måtte bli flinkere å snakke med barna. Det var ingen av informantene som trakk frem de nye metodene i barnevernet, som har et større fokus på demokratiske idealer og som ønsker å bruke tilgjengelige ressurser i familie og nettverk.

”Det lages jo regelverk og gode veiledere fra myndighetene. Det er veldig mange barneverntjenester som ikke kjenner til disse, så først og fremst må man sikre at disse når frem. I datasystemene til barnevernet burde det vært en rubrikk der det ble krysset av om man hadde snakket med barnet, og om man eventuelt hadde snakket alene med barnet. Det er jo gode datasystem i forhold til veldig mange ting” (Barneombudet).

Denne informanten trakk som den eneste fram gode veiledere som lages av myndighetene. Dette får meg til å undre meg over om det er en utfordring i at disse veilederne ikke blir tatt i bruk i en tilfredsstillende grad.

En av informantene sa at dette må inn i utdanningen til de som skal jobbe i barnevernet.

”Det som er viktig er å få det inn i utdanningen som en første bit. Man må gå dit at man involverer brukere i utdanningen. Altså, å møte brukere allerede der. De har en verdifull kunnskap om hvordan det faktisk er å være i barnevernet. Barn, ungdom eller foreldre, eller fosterforeldre for den saks skyld. Eller som tiltaks person, alt etter som hva man snakker om. Det er første biten” (Brukerrepresentant 2).

6.2.5 Hva er ditt syn på brukermedvirkning i konfliktfylte barnevernssaker?

Det er flere dilemmaer knyttet til brukermedvirkning i konfliktfylte barnevernssaker. ”I barnevernssammenheng har noen ment at begreper som empowerment, selvbestemmelse og brukermedvirkning kan oppfattes som ensbetydende med at familien overlates til å løse problemene sine selv” (Nordstoga 2004) (Seim og Slettebø 2007:39).

Ingen av informantene påpeker at de mener brukermedvirkning er et alternativ for at brukerne skal klare seg selv, og at begrepet skal kunne være en måte man som hjelper skal kunne fraskrive seg sitt ansvar på.

”Det er sikkert mye jeg kunne ha sagt. Vi er jo opptatt av at barn skal høres. Det er viktig å formidle ut at selv om barn skal høres så betyr det ikke nødvendigvis at det skal få viljen sin” (Barneombudet 1).

Informanten er her tydelig på at barn skal høres i konfliktfylte barnevernssaker. Barnet er da definert som bruker. Dette er helt i tråd med det som er et krav fra gjeldende lovverk. Dersom man hadde fått formidlet tydeligere ut at det at barn skal høres, ikke betyr at barn nødvendigvis skal bestemme, tror jeg man hadde vært flinkere til å definere barnet som bruker.

”Jeg mener det er kjempeviktig. Det kan jo høres ut som et standard svar. Det er jo ikke rett å ta fra folk muligheten til å være medbestemmende i sin egen sak” (Barnevernsarbeider 2).

Her bruker informanten begrepet ”folk” om brukeren. Det blir også sagt at man må få bestemme i sin egen sak. Jeg tror dette er en åpning for at barnet skal være bruker.

”Jeg tror at det er noe man må ha fokus på hele tiden” (Brukerrepresentant 1).

Som tidligere nevnt, så har det skjedd en utvikling innen området brukermedvirkning. Denne informanten sier det er noe vi må ha fokus på hele tiden. Jeg tror også det er viktig. Jeg tror det er helt sentralt at vi har fokus på at barn skal høres, og at vi må tenke brukermedvirkning som en viktig del av kvalitetssikringsarbeidet i barneverntjenesten.

”Jeg tror ikke vi er gode nok til å tenke brukermedvirkning i dag, vi må bli mye bedre. Det må innarbeides i rutinene, det må i en større grad bli en selvfølge. Jeg tror vi kan bli mye, mye bedre” (Barnevernsarbeider 3).

Denne informanten har støtte fra forskning som også sier at vi må bli bedre på brukermedvirkning. Det må bli en selvfølge at barn skal kunne være en aktiv deltager i sin egen sak. Barnekonvensjonen stadfester et syn på barn som mennesker med fullt menneskeverd, med rett til respekt for sin integritet og for sine meninger.

”Jeg tror ikke det er noe grunn til at vi ikke skal utvikle det der mer. Jeg tror folk føler seg mer ansvarlig for sitt eget liv om de blir tatt med på beslutninger. Det er jo menneskelig å feile, det

er jo menneskelig å bli syk. Men hvis jeg føler at ikke legen hører på meg, altså det er noe med den der verdigheten når man føler at man ikke blir trodd” (Barnevernsarbeider 3).

Det er noe med verdigheten. Denne informanten bruker erfaringer fra sitt eget liv for å utdype sin forståelse av begrepene. Med dette som et utgangspunkt tror jeg hun ville møtt Bodil på en god måte, når Bodil trengte hjelp når hun ble alene med Siri. Hun sier også at det er ingen grunn til at vi ikke skal utvikle det mer. Dette tror jeg betyr at hun er trygg i sin egen rolle, og med sin faglige integritet. Det virker også som informanten har empowerment tankegangen forankret.

”Man er forholdsvis godt på vei. Departementet er opptatt av å nedfelle brukermedvirkning i alle dokumenter som kommer fra dem. Men det er en ting å bruke ordet, noe annet å få til innholdet i det. For det er klart det kan være pent på papiret. Det er den enkelte barnevernleder som må sette dette som en forutsetning, men jeg tror altså om man skal satse på en brukermedvirkning så må man satse på en god brukermedvirkning. Jeg tror dårlig brukermedvirkning virker mot sin hensikt. Det vil bli enda mer ekskluderende. Det er ikke noe positivt, da er det bedre og ikke å gjøre det” (Brukerrepresentant 2).

Dersom brukermedvirkningen er dårlig, vil det virke mot sin hensikt. Jeg tror denne informanten har fokus på noe svært sentralt. Det kunne vært at om Bodil hadde blitt invitert inn som ungdom på et møte, uten at hun hadde fått være med på å planlegge det, kunne det blitt dårlig brukermedvirkning. Bodil var en stille jente, med sosial angst. Hun kunne opplevd å bli sittende, uten at hun våget å si noe om sin egen situasjon. Hun kunne opplevd at hun ble overkjørt, og hennes tilstedeværelse kunne blitt sett på som deltagelse i sin egen sak, selv om hun ikke hadde sagt et ord.

6.2.6 Min oppsummering: Hvordan kan brukermedvirkning sikres, og er det like realistisk i konfliktfylte barnevernssaker som i andre deler av hjelpeapparatet?

I min teoridel påpeker jeg at begrepet brukermedvirkning er et begrep som er diffust og er et begrep med mange dimensjoner. Hovedårsaken til at begrepet blir diffust er etter min oppfatning at det hersker mye forvirring rundt brukerbegrepet. Innen helse- og sosialfagene er pasient og klientbegrepene like mye i bruk som brukerbegrepet. Det er vel få områder i offentlig sektor hvor det er så uklart, og hvor det er så stor uenighet i hvem som er brukere som i barneverntjenesten. En av forklaringene på at man definerer begrepene ulike finner man i at man er i forskjellige livsverdener. Habermas bruker begrepene livsverden og systemverden. Han er opptatt av å se på hva balansen blir av en utenfrastyrt, og en egenstyrt utforming av tilværelsen. Habermas er opptatt over at systemverden griper inn og koloniserer den enkeltes livsverden. ”Helse og sosialarbeidere er for en stor del systemverdens forlengende arm, så lenge de ukritisk håndhever stadige rundskriv og forordninger. Da vil de fine ideene om brukere i sentrum ofte komme i dyp konflikt med den aktuelle politikk man legger for dagen i praktisk handling” (Aadland 2004:225).

Det ble sagt av en av informantene at regelverket og innstansene er til stede for å sikre brukermedvirkning, men det er en redsel eller mangel på kunnskap som gjør at man ikke våger å ta med barnet på alvorlige beslutninger. Alle informantene la i begrepet brukermedvirkning at det handlet om rett til deltagelse og innflytelse i sitt eget liv. Det som ble uklart er hvem som defineres som bruker. Barneloven sier

det er barnet som er primærbruker, og barnets beste skal være det styrende prinsipp. Foreldrene er allikevel brukere av tjenesten med egne partsrettigheter.

Hva som er barnets beste er et spørsmål mange har forsøkt å løse, men noe konkret svar vil vel man ikke kunne si eksiterer. Barnevernet som en representant fra den offentlige systemverden har mye makt. Barnevernsansatte er profesjonelle som skal sitte inne med mye kunnskap. Kunnskap er makt. Man skulle da tro at den som sitter inne med kunnskap og makt vil kunne sikre brukermedvirkning for både foreldre og barn i barnevernet på en god måte. Det er allikevel ikke noe man har lykkes med.

Informantene tok opp maktbegrepet ved flere anledninger. Både de ansatte og de som representerte brukerorganisasjoner sa at barnevernet satt med makta. I Arnsteins stigemetafor ser man at den øverste form for makt vil være full medbestemmelse. Dette er ikke mulig innen barnevernets rammer. All den tid barnevernet har mulighet til å benytte seg av tvang, er ikke full selvbestemmelse mulig for verken foreldre eller barnet i deres kontakt med barnevernet. Det er allikevel slik at i gitte situasjoner har foreldrene en form for selvbestemmelse. Det er i de situasjonene de selv kontakter barnevernet og ber om hjelp. Foreldre kan ikke motsette seg at barnevernet undersøker en meldt sak. De kan heller ikke nekte barnevernet å samtale med barnet uten at foreldrene er tilstede. Det kan da komme en situasjon der en sak starter med at den ene parten opplever at selvbestemmelse ikke er tilstede. Dette tror jeg vil kunne bidra til motstand og avmakt i mange situasjoner. Jeg tror misnøye med hjelpeapparat er en årsak til at det de siste årene har kommet flere ulike interesse organisasjoner. De fleste av disse organisasjonene forholder seg til lovlige spilleregler. Noen er også finansiert gjennom offentlige midler. Dette er blant annet organisasjoner som Voksne for barn og Landsforeningen for barnevernsbarn.

Det har også dukket opp flere grasrot organisasjoner som aktivt utfordrer barneverntjenesten. Det ble dannet en gruppe for bedre barnevern for et par år siden med oppstart i Finnmark. Denne gruppen gikk inn i Familiestiftelsen 15 mai, men trakk seg ut derfra etter en relativt kort periode. Gruppen er nå organisert som Vi og barna. De er aktive hjelpere i enkeltsaker og har i flere tilfeller påpekt saksbehandlingsfeil i ulike barnevernssaker. Familiestiftelsen 15 mai, engasjerer seg også i enkeltsaker. Familiestiftelsen 15. mai og Vi og barna er organisasjoner som ønsker et samarbeid med hjelpeapparatet.

Barnas rett er en organisasjon som vil ha barnevernet i sin nåværende form lagt ned. De har mye informasjon på sin side om ulike enkeltsaker og om brukerrettigheter. De har også en liste over ansatte og ulike organisasjoner de advarer mot. Dette er ikke bare ansatte i barnevernet, men også andre offentlig ansatte som står på listen. De har også ulike råd til mennesker som møter barnevernet som aktivt utfordrer til motstand.

Det at slike organisasjoner etableres er etter min mening en reaksjon på misnøye med hjelpetjenesten. Man føler at man ikke blir hørt. En av informantene sa; ” *Det må jo være en tankevekker når man ser hvor dårlig det går med de barna som barnevernet tar omsorgen for*” (Brukerrepresentant 1).

Det kan virke som informantene er ganske enig i hva de legger i begrepet brukermedvirkning. Dette selv om det er informanter som representerer forskjellig ståsted. Selv om informantene har ulik bakgrunn og representerer ulike syn fra ansatte som jobber med utgangspunkt i loven, til informanter som ønsker å legge ned barnevernet.

Når jeg spurte informantene om brukermedvirkning formidlet de dette til meg med sine ord. Alle fortalte fra sitt ståsted hva de la i begrepet konfliktfylt barnevernssak og brukermedvirkning. De hadde sin erfaring rundt begrepene som de la til grunn når de besvarte mine spørsmål. Hvorfor har man ikke klart å få en mer spesifikk og en mer presis definisjon av brukerbegrepet? Hvorfor påpeker ikke informantene hva loven sier om bruker medvirkning? Når jeg ser på svarene, er det mange spørsmål som kommer til meg. Det levnes ingen tvil om at dette er et komplisert fagfelt. "Barnevernet er et komplekst fagfelt som bygger på kunnskap fra juss, filosofi, sosiologi, samfunnskunnskap, statsvitenskap og sosialt arbeid. For å forstå, forebygge og handle i forbindelse med omsorgssvikt og mishandling av barn er det, som i annet sosialt arbeid, nødvendig at fagutøveren integrerer adekvat kunnskap fra ulike vitenskapelige retninger med etikk og personlig kompetanse. Sistnevnte er avgjørende for relasjonens kvalitet, som er sentralt i alt hjelpearbeid, og for den måten barnevernets myndighet (makt) utføres på. Den private partens opplevelse av tvang og overgrep vil ofte være knyttet til om maktutøveren fremstår som en ærlig og troverdig omsorgsgiver" (Haugland 2007:241).

Jeg tror brukermedvirkning er like realistisk i konfliktfylte barnevernssaker som i andre deler av hjelpeapparatet. Jeg opplever at det er mye vilje til å høre på hva brukeren har å si fra de ansatte i tjenesten. Likeledes synes jeg ulike interesseorganisasjoner vitner om at det er et stort engasjement i forbindelse med barn og unges oppvekstvilkår. Barn som brukere må bli en selvfølge. Ulike brukerorganisasjoner bør i mye større grad inviteres til å bidra til kollektiv medvirkning. Jeg tror det vil være en mulighet til å møte hverandre med respekt og ydmykhet dersom det hadde blitt åpnet for det. Jeg tror det er mulig å utøve kontroll og myndighet i konfliktfylte barnevernssaker, uten å krenke brukerne, men med en annen forståelsesmodell som kan bidra til å endre praksis. En forståelsesmodell med forankring i etikk, moral og brukermedvirkning, i tillegg til den profesjonelt kunnskapsbaserte praksis.

Løgstrup snakker om tillit som et grunnleggende menneskelig vilkår. I vår omgang med andre har vi to valgmuligheter for vår innstilling og holdning, enten omsorg eller makt. Løgstrup kaller naturlig tillit en spontan livsytring. "Etikkens første og mest grunnleggende nivå er å slippe livsytringene til i samværet; la tilliten og omsorgen blomstre i det mellommenneskelige rom. En viktig presisering av den spontane livsytring er at den aldri må frata den andre ansvaret for sitt eget liv" (Aadland 2005: 206). I vårt arbeid innen helse- og sosialfagene, i vårt møte med mennesker som trenger vår profesjonelle kunnskap, tror jeg at utfoldelsen av livsytringene skjer på det personlige plan hos den enkelte yrkesutøver.

Bodil sa selv at hun kom fra en belastet familie. Hun følte at hun var stemplet i lokalmiljøet på grunn av familien og familiens historie. Bodils mor advarte Bodil mot å ha kontakt med meg når Bodil ble gravid. Dette er for meg eksempler på at brukere fremdeles kan føle at det er en paternalistisk holdning som preger hjelpeapparatet. Bodils mor var i kontakt med barnevernet ved flere anledninger da Bodil var liten. Kanskje var det erfaringer som hun hadde med barneverntjenesten, som bidro til at hun advarte sin datter? Jeg har mange ganger opplevd at vi i hjelpeapparatet bruker begrepet "belastet familie". Jeg tror om vi skal sikre en god brukermedvirkning må vi lære å være oppmerksom på mistankens hermeneutikk. "Mistankens hermeneutikk er en form for tolkning som er svært utbredt også blant helse- og sosialarbeidere. Den går ut på å tolke det vi ser og hører, som uttrykk for noe mer grunnleggende og større, noe som ligger under og bak det vi ser" (Aadland 2005:200).

Når vi møter en fra det vi tenker på som "en belastet" familie for første gang, må vi være oppmerksom på dette. Det er ikke sikkert at alle i familien har rusproblemer, selv om mange

har det. Det er ikke sikkert at man blir en dårlig omsorgsperson, selv om man har opplevd omsorgssvikt selv.

Dersom vi skal lykkes i å sikre brukermedvirkning i konfliktfylte barnevernssaker, må vi få et åpnere barnevern. Barn og voksne må kunne ta kontakt med visshet om at de profesjonelle skal være hjelpere, sammen med brukeren. Vi må også våge å vise omsorg. ”Ekte omsorg tar medmennesker på alvor som en selvstendig og ansvarlig person, som følgelig skal behandles med respekt som en likeverdig person”(Aadland 2005:206).

Jeg tror brukermedvirkning er like realistisk i konfliktfylte barnevernssaker, som i andre deler av hjelpeapparatet. Det forutsetter at man har definert hvem som er brukeren. ”En vesentlig hindring er at brukermedvirkning fortsatt er et uklart begrep, og at det finnes få modeller for hvordan idealer om hvordan brukermedvirkning kan omsettes i praktisk barnevernsarbeid”(Seim og Slettebø 2007:213). Jeg tror mange saker kunne vært mindre konfliktfylt om man hadde med barn som aktive brukere i sin egen sak, og mer åpenhet om hva barnevernet kan bidra med. De nye metodene i barnevernet er gode eksempler på aktiv brukermedvirkning.

Det er en tankevekker at nødnummer til brann, politi og legevakt er kjent for de fleste barn og voksne. Nummer som vi heldigvis sjeldent har bruk for. Sommeren 2009 ble det opprettet en kontakttelefon man kan ringe om man har barn man er bekymret for. På Bufdir konferansen, som hadde rundt 350 mennesker tilstede i oktober, var det kun en 4-5 personer som kjente til denne telefonen. Det hjelper lite med gode tiltak om de ikke gjøres kjent for brukerne.

Dette at informasjon fra myndigheten ikke blir godt nok implementert i tjenesten, er også en utfordring som man bør ha større fokus på. Jeg tror mange forhold kan bidra til å få til økt brukermedvirkning i konfliktfylte barnevernssaker. Jeg tror også det i stor grad er et ønske både fra brukere og ansatte å skape en arena der dette er mulig. Etter denne studien vil jeg i likhet med Seim og Slettebø trekke frem at økte ressurser, bedre opplæring, organisasjons utvikling og klarere politiske signaler, vil være viktig for å sikre økt medvirkning. ”De viktigste dimensjonene for at barnevernet skal komme i gang med medvirkning mener vi likevel er; god informasjon til brukerne, og endring av ansattes holdninger – som skjer best med å skape konkrete erfaringer med brukermedvirkning”(Seim og Slettebø 2007:215).

7. Avslutning

Tema i denne studien har vært brukermedvirkning i konfliktfylte barnevernssaker. 6 informanter, case og teori har vært bidrag for å besvare problemstillingene. Intervjuene er analysert opp mot teori om brukermedvirkning i barneverntjenesten, og vitenskapsteori.

Jeg sitter igjen med et inntrykk etter intervjuene at brukermedvirkning i konfliktfylte barnevernssaker både er ønskelig og mulig. Det er allikevel en utfordring at det hersker så mye uklarhet rundt begrepene, noe som min studie også bekrefter. Min studie sier også noe om at dette er et felt med behov for mer forskning rundt dette med brukermedvirkning. Det bør etter min mening også undersøkes om hvordan man skal sikre at informasjon utgitt fra myndighetene skal bli aktivt brukt i barneverntjenesten.

Det er for eksempel nylig kommet ut en veileder og videofilm om samtale med barn fra myndighetene. Hvordan skal man sikre at alle de som jobber med barn får mulighet til å sette seg inn i dette? Veilederen vil kunne være en god måte å starte på for å få barn med som aktive brukere i barneverntjenesten.

Det vil alltid være barn og unge som har behov for beskyttelse og hjelp fra hjelpeapparatet. Brukermedvirkning i barnevernets beslutningsprosesser vil kunne være med på å øke kvaliteten, og forståelse av det viktige arbeidet som barnevernet er satt til å utøve av myndighetene.

Litteraturliste:

Figenschow, R. Ringberg, E og Ekanger M. 2006. Barnevern, medier og juss. Oslo. Gyldendal norsk Forlag AS

Haugland, R., 2007 Med makt til å krenke. Om makt, avmakt og motmakt i en konfliktfylt barnevernssak. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Horverak, S og Solstad, A, 2008 Kort om barnevern. Oslo Universitetsforlaget

Kjønnsstad, A og Syse A. 2008. Velferdsrett II. Barnevern og sosialtjenester. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Olsson, H og Sørensen, S. 2008. Forskningsprosessen Kvalitative og kvantitative perspektiver. Oslo: Gyldendal Norsk forlag AS

Schjelderup, L. Omre, C og Marthinsen E. 2005. Nye metoder i et moderen barnevern. Bergen: Fagbokforlaget

Rønning, R og Solheim, L. 2006. Hjelp på egen premisser? Om brukervedvirkning i velferds sektoren. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Seim, S og Slettebø, T 2007. Brukervedvirkning i barnevernet. Oslo: Universitetsforlaget

Thagaard, T. 2006. Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode .2 utgave. bergen: Fagbokforlaget

Aadland, E. 2004. Og eg ser på deg. Vitenskapsteori i helse- og sosialfag. Oslo: Universitetsforlaget

Willumsen, E. 2005. brukervedvirkning! Kvalitet og legitimitet i velferdstjenestene. Oslo: Universitetsforlaget

Supplerende rapport til FNs komite for barns rettigheter 2009. Barneombudet Magasinet Voksne for barn Nr. 4/2009 88 årgang

Intervjuguide i forbindelse med masteroppgave om syn på bruker medvirkning til informanter fra barnevern

1. Hva legger du i begrepet brukermedvirkning?
2. Har du egen erfaring med brukermedvirkning?
3. Tror du brukermedvirkning er realistisk i alle saker i barnevernet og/ eller psykisk helsevern?
4. Hva legger du i begrepet at en sak er konfliktfylt?
5. Hvordan tror du er den beste måten å sikre brukermedvirkning på?
6. Tror du brukermedvirkning er like realistisk gjennomførbart i barnevernet som i andre deler av hjelpeapparatet?
7. Om nei, hvorfor ikke?
8. Bør brukerorganisasjoner tilknyttet barnevernet og psykisk helsevern benyttes til høringsinstans i det som betegnes som konfliktfylte saker?
9. Tror du felles opplæring av fagpersoner og brukerrepresentanter i temaet brukermedvirkning vil kunne være nyttig?
10. Kjenner du til situasjoner der det hadde vært hensiktsmessig med brukermedvirkning, uten at dette ble sikret?
12. Har du forslag til hvordan man skal sikre praktisk brukermedvirkning i den kommunale delen av barnevernet og psykisk helsevern?

Samtykke erklæring i forbindelse med intervju

Jeg bekrefter med dette at jeg har fått tilfredsstillende informasjon om bakgrunn for undersøkelsen.

Jeg gir tillatelse til at mastergrad student ved Universitetet i Tromsø gjennomfører intervju som skal brukes i undersøkelsen

Jeg er kjent med innhold, fremgangsmåte og målsetting med undersøkelsen. Jeg er også oppmerksom på at dette samtykke kan trekkes tilbake, og at informasjon gitt i dette intervjuet kun kan benyttes til denne undersøkelsen.

Dato _____ Underskrift _____

Underskrift _____